

Minden magyar ember házának, minden hatósági intézmény termének
legszebb díszé, legszebb ékessége

Ő Felsége a király és királyné

IV. Károly király és Zita királyné

művészi kivitelű, mélynyomású arczképe.

A koronázás magasztos tényének megörökítésére a király és királyné legmagasabb engedelmével Strelisky cs. és kir. udvari fényképész készítette a felvételt, mely Ő Felsége a király és királyné legkegyesebb tetszését megnyerté, s a terjesztéshez legfelsőbb helyen hozzájárultak.

A mélynyomású kép ára
Keret nélkül . . . 10 korona.

A Kép nagysága 40×50 cm.,
a Karton pedig 58×70 cm. nagy

Kapható:

LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t.-nál,
Budapest, VI., Andrassy-út 21. és minden hazai könyvkereskedésben.

9. SZ. 1917. (64. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL.

BUDAPEST, MÁRCZIUS 4.

Szerkesztési iroda: IV. Vármegye-utca 11.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

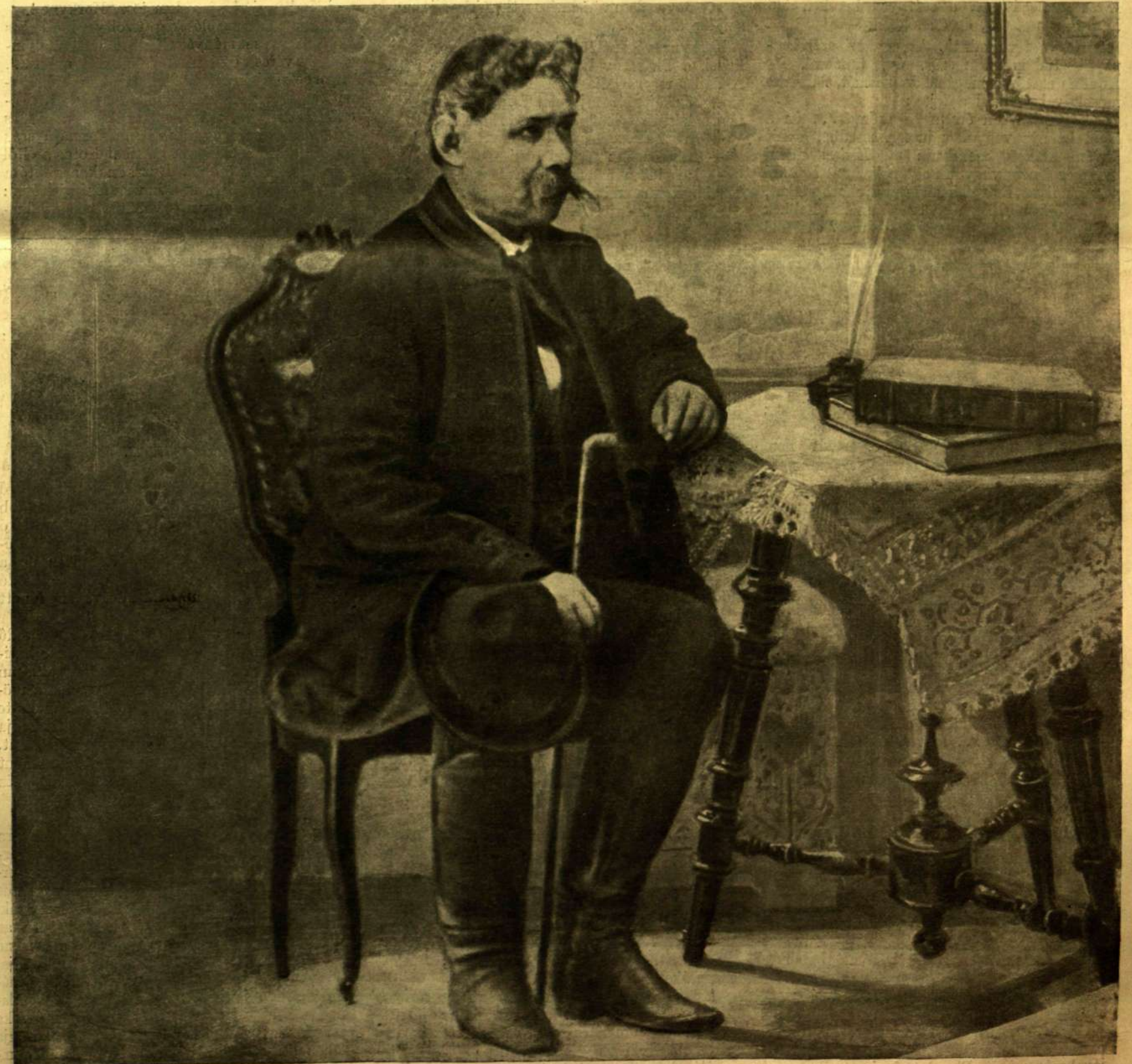
Egyes szám
ára 40 fillér.

Előfizetési
feltételek:

Egészévre — 20 korona.
Félévre — 10 korona.
Negyedévre — 5 korona.

A „Világkrónika”-val
negyedévenként 1 koronával
több.

Külföldi előfizetésekhöz a postailag meg-
határozott viteldíj is csatolandó.

ARANY JÁNOS. — A hatvanna évből való fénykép után.

AZ AMAZONKIRÁLYNŐ.

REGÉNY. — IRTA PEKÁR GYULA.

(Folytatás.)

Ariadne szinte szégyenkezve fordul el a vallás előtt:

— Akárhova... Mindegy. Ő tudja. Én nem is kérdezem. Ne ítélj el. Követem: ha térden csúszva s meztől is, de mennem kell, értem? nem tehetek róla. — ha elrög magától, még akkor is követnem kell...!

Korkyne arca gúnyosra torzul:

— Persze, kerget a tűz, értem, éget ott benn, úgy-e? Ősmerem ezt a tüzes sarkantyút... Hej, hej, Minos büszke leánya!

A hercegnő türelmetlenül toppant. Aranyos körmeivel a kényeztetett csupasz karjába csap, marcangolja, hogy fájjon s észbe kapjon. Sikolt, de csak igen halkán. Aztán fitymálva von vállat:

— Az vagyok! Sohse félsz. Tudom én, mit csinálók, hahaha... Őh csak, hadd higgye, hogy az ő akaratát teljesül, — majd hamar megállítom én ezt az ő akaratát!

— Úgy, úgy! — biztatja a dajka, — ezt már szeretem; de jaj, mivel akard megállítani, gyermekem? a csókkal? Ertesz-e hozzá? A szerencse istene, a szárnyas kereken ülő Baal-Gad segítsen, de én féltetek —

Suttogva tanakodnak. Az egykori szerelem-pappnő tudakosan fecseg, óv, tanácsol, — Ariadne azonban magánál van ismét s büszke mosolylyal veti fel a fejét:

— Hagyjad, én érzem az erőmet... én a Hold Leánya vagyok s jussom eszedbe, a mit anyám szokott mondani: mi *Kedem* sidoni gyermekei nem vagyunk olyanok, mint a többi gyarló nők, mi, ha a férfiak megadjuk magunkat, nem gyöngébbek, hanem csak annál erősebbek leszünk... Hogy is mondja a dalunk? «A Hold Leányai csókkal soha le nem győzetnek, hanem mindig csak győznek...» Majd megállítom én az ő akaratát és —

— És?
— És visszafordítom ide Kréta felé. Akkorra ez a mostani fordalom már megeszi magamagát s én visszatérek ide, vissza... mint királynő!

A szennyes, esikös kendő alatt ujjongó örömtől bugyborékolnak a színtelen, duzzadt ajkak:

— Úgy, úgy!
— ... mint Kréta királynője, érted? nem királyné, hanem királynő: ő fogja számomra az ősi asszonyuralom, a Hold krétai trónját visszaállítani! Ő: Theseus!

A dajka motyogva bámul:

— Értem, értem... De hisz akkor mindez a mostani felfordulás csak a te tervédnek a szükséges előjátéka! Hát ezt akarja Astarte? Ariadne a kis elefántosont bálványra mered: — Ezt akard, úgy-e? És úgy-e Theseus az, a kit te e végre megígértél nekem?

Korkyne is babonás szakértelemmel nézi a piczi kézi istennőt. Arca azonban ismét elborul:

— Jó, jó, gyermekem, én hiszem, hogy istennők ezt akarja, hisz látjuk, a szobrocška forró kezéd érintésére nem sárgul el, vagyis Astarte maga se tagadja... helyes, de fontosabb az, van-e a mi Astartéknak hatalma a te Theseusod felett? Félek, félek... Nézd a Theseus nem *Kedem* napkeleti gyermeke, hanem *Ereb* napnyugati fia s félek, ő a mi Astartéknak nyugati vetélytársának, Aphroditének fogad szót. Annak az átkozott, gyáva Aphroditének, ki szégyenszemre elősmeri azt, a mit mi legelsőbb titkos Astarte-szentélyünkben mindig tagadtunk: a férfuralmat... pih!

A dajka megvetően kóp át balkezének átokra meresztett nagy és kisujja közt. Ariadne rémületen üti le a Theseusra irányuló babonázó kezét:

— Ne merd őt bántani! Te... te gaz boszorkány —

Csend. Theseus vagy tíz lépésre áll tőlük a parton az olajágas athéni tizennégy közt, baljával még mindig Phaedrát fogja át s magyará-

zón mutat a közeledő biborhajóra. Korkyne sunyi szemmel bámul reá s átkokat morzsol tört fekete fogai közt:

— Egykoron majd még hálás lehetél volna nekem, a mért a Nishrokh nagy átkát fogtam rá... de hát nem akard, jó, pedig ha tudnád!... nézz rá, a mint ott a napban áll, hát nem látod, a sugarak mily különös, mily megkülönböztető káprázattal ünneplik? nem látod, hogy ki ez? Ana, Baal s Hea isteni háromságára mondom, én látom: ez a Nap fia, az egyik, az egyik ama vezéres Három közül, a kikeről a mi Astarte-jóságunk között nekünk a szentély titkai közt, hogy el fognak következni, el fognak egyszer jönni a Hold Leányai ellen, hogy legyőzzék őket s örökre véget vessenek minden asszonyuralomnak. Hisz azt mondják, napnyugaton már amúgy is vége van, ott a férfiak uralkodnak, csak kelet még a Holdé, az asszonyoké, itt Rhoduson, a szigeteken túl ez a kisebbik Ázsia a mienk, itt a szép és dús Lydiában még fennen uralkodik a Hold Nagyszónya, Omphale királynő s rajta túl vont karddal áll az asszonyuralom védelmére a themiskyrai amazon-bírodalom...

Korkyne vég nélkül fecseg; Ariadne oda se figyel, a Phaedrával beszélgető Theseust nézi. A dajka megragadja úrnője kezét:

— Maradj, ne menj vele! Te, a Hold Leánya, nem alázkodhatol meg ennyire a Nap Fia előtt —

— Ereszsz... Megyek!

— Könyörgök: térj ki neki —

— Nem! Megküzödök vele. És legyőzöm őt... Én bizok magamban!

A dajka megtörtén horgasztja le a fejét. Söhajt:

— Hát hiába szólok... De ezt mondja feleséges anyád is: ő is bizik benned, ő is arra gondol, azt várja tőled, hogy, ha már Theseusszal megysz, általa majd mint Kréta királynője kerülj ide vissza. Azt mondja, itt a percz, hogy mi asszonyok Astartéknak nemzedékeken át tett régi fogadalmunkat megvalósítsuk... De hogy ezt elérd, sokra van szükség, ép ezért (s én voltaképp ezért jövök) üzeni általam: vigyázz, mint Nishrokh saskörme, mint Nergal oroszlánkarma a gonosz lelket, úgy kaparítsd te magadhoz és tartsd hatalmadban ezt az athénit. És csókok legyen a te Nishrokh-körmöd és ölelése a te Nergalkarmod, és a mily erős, oly gyöngye legyen ő hajad illatára s a mily gögös és hangosan parancsoló, legyen majd a te halk szavadra oly alázatos és némán szófogadó.

— Az lesz, az lesz! fuldokol Ariadne, — könnyen fog menni, hisz szeretem!

— Hohó, ez még nem elég, gyermekem, ép ezért felséges anyád egyet-mást küld neked. Először is ezt a gyűrűt, látod? karikája fekete, abból a mindennél keményebb és rejtélyesebb ércből való, melynek titkát a férfiól amazonok bírják s melylyel oly biztos és gyógyíthatatlan sebeket tudnak ejteni. — Nézd, ez az a minden aranynál és elektronnál ritkább és nehezebben kapható évas. A gyűrűbe ophiri sárga ambrva van foglalva s ez éaókevéő kő, vagyis arra való, hogy testedhez érve az atyádtól rád lehelt és már-már beléd ereszkedő nagy átkot magába szívja... Húzd az ujjadra hamar, aztán figyeld, a kő lassankint habosodni, sötétetni fog, s ha majd egészen barnára válik, ez annak lesz a jele, hogy az átok kiment belőled, megszabadultál, — törd akkor össze, a pora halalos méreg —

— Mutasd, Korkyne! S ez a másik, ez a piczi opáltégely? Mi ez a rózsaszínű kenőcs?

— Csitt, ezzel kend be ajkaidat, mielőtt megésékolnád őt...

A dajka szavai az athéniek hatalmas «*Khaire*!» kiáltásába fulnak bele. A Minos díshajóját üdvözlik. Az emeletes cedrusbárka szőnyeges piros oldalával a parthoz siklik s az orrából ki-nyúló elefántosont Astarte rostos aranyhajával

s igazgyöngyimbóbs kebelével ép Ariadne fölé mered.

— Ő segítsen, súgja Korkyne, — s általa ez a bűvös kenőcs! Anyád a babyloni Mylitta-szentélyből kapta s csak annyit mondok, ez az, a mivel ő atyádat és a vitélő Taurus vezért annyi éven át oly bizton tartotta csókjai hatalmában... De miért nem figyelsz, hová bámulsz te gyermek? Ahá, — hát nemcsak te, hanem a kis Phaedra is? ő is tüzet érez az athéni iránt?...!

Ariadne a fátolyát tépi, keze reszket s hunyódó zöld szeméibe a sivatagi ragadozók lesekedése ül bele. Theseus megfordul, szeme őt keresi s karja szórakozottan fejlik le a Phaedra derekáról, de Phaedra azért továbbra is, sőt annál szorosabban simul hozzá. Csak mikor pillantása a nényével találkozik, fordul el vörösödve. Az öklébe harap s szemébe könny szökik; daczosan kullog a biborhajóra lépő pár után. Ariadne visszahajlik az athéni karjaiból s hátrasúgja, de, hogy Theseus meg ne értse, a népies ashdodi syr nyelven:

— Ne hagyd el, — velem jössz, Korkyne!

Köröskörül a rablóereg üvöltve lepi el s hányja tele zsákmányával a gazdátlanul himbálódzó véres bárkákat. Hamar, hamar... Tengerbe rúgják a legvilokt tulajdonosok teteit és sietve vonják fel a kőhorgonyokat. «Követünk!» kiáltják száz nyelven Theseus felé s a kiáltás nyomán száz színű és formájú száz hajó suhan ki a balzsamos afrikai Notos szélről söpörtetve a kikötőből. Duzzadnak a rikitóra festett vitorlák s rajtuk a hovávalóság jelzései: tyrusi delfinek, kyprusi galambok, rhodusi hollók, krétai bikafők, aztán még sok más egyéb hal, polyp, griff és szárnyasló ábrázolások. Mind e járművek versengve siklanak tova a lapuló fekete, de többé már mégse gyászos, hanem diadalmas Theoris után. — A Theoris előtt pedig a raj élén egy pompázatos bibor-madár vezet a vizek napos kék káprázatában: messzire aranyló vitorlaszárnyakon száll a szőkő szerelmek gályája.

IV.

A NAP FIAL.

Gonosz álmoként marad el mögöttük az égő Kréta. A knossosi máglya füstje alatt tovább gomolyg a csata; a mozgalomban ép egy rikitó sárga folt menekül a parton s hág a világitó-torony ormára: az üldözött apa üldözné a leányát, de gyors hajója híján csak átkozódó karjait tudja emelgetni. Lelkendezve leng fonott rőt szakálla...

Évődő kacaj; az immár semmivel se törődő boldog Ariadné, — ott hever a biborhajó házikójának tetejére csinált kertecske pázsitján pálmalevelek alatt és virágok közt. Feje a mögötte guggoló Korkyne ölében pihen, mellette a duzzogó Phaedra tépi a virágokat s csapkodja idegesen a szőkökutacska vékony vizsugarát, lábainál a Phaedra utolsó perczben odatoppant dajkája, a szótalan, aszott Oenone térdel s néz lopva Kréta felé.

— Theseus még se jössz?
Poseidon fia lenn áll az egyiptomiasan tarkára festett árboczon túl a hajó előrésében. Öltöztetik. Aranydíszes királyi mellvértjét, domborműves lábvédőt adják rá s arany markolatos rövid kardját akasztják a nyakába. Mindenki körülte sűrű. Tán ép azért tart oly soká az öltöztetés, mert a kétszerhét «áldozat» mind egyszerre akarna segíteni neki. Ő nem bánja, szeme mohón nyeli a fenn heverő Ariadne mámorító, hívó jelenését. Aranyhaja kissé bomladozik a zöld kidaris alatt, lepkeszárnyas dereka ezerszínben villog s habosan omló bő nadrágja ölében ott sárgállik a mentő aranyfonál gombolyagja. Kis kézi bálványát olykor ajkaihoz

emeli... Ő reá, Theseusra néz, de közben azért pirulva figyel a mögötte suttogó dajka szavaira. Vajjon miről fecsegnek? «Vajon miről?»... ismétli magában a Theseus mellett térdelő Myrto, ki a lábvédő szíjait csatolja; de társnőivel együtt szintén a krétai hercegnőt lesi. Az athéni leányok féltékenyen, szinte aggódva néznek össze; mind egyet éreznek, valami mondhatatlan bizalmatlanságot a Minos leányai iránt.

Suttogva vágnak egymás szavába:
— Hisz igaz, neki, az ő fonálnak kell köszön-nünk szabadulásunkat, de én nem tehetek róla, én hála helyett csak iszonyodni tudok ettől a romlott krétai világtól. Ti is, te is Theano, úgy-e?... Hogy mondd, Kreusa? igen, mi a szigorú athéni családapák tiszteletében nőttünk fel s nem értjük ezt a felfordult világot, a hol rakoncátlan, parázna asszonykép uralkodik s teszi neveltségét a királyi apát. Gyalázat! Szó a mi szó, én féltém a mi Theseusunkat... nines igazam? Hja persze mi nem vagyunk ily ezífrák, a mi tisztaságunk csak egyszerű parasztságyapjú khitonban jár, míg ezek? nézd, Polemus, nézd, azt a nyugtalanító, tisztátalan tüzet, a mi ezekből a krétai hercegnőkből árad... Látom, Klymene: mily macskaszerepek, puhák, kigyó-símák! festett a hajuk, az arezuk, még tán az ajkuk is... Az a szőke, hogy is hívják? igen, Ariadne, most is az ajkát kemi valami kenőccsel.

Leányok? Lehet, Theano, de sohse voltak ezek igazán ártatlanok, ezek a bűnös Astarte lusta leányai, s íme mégis nekik áll a világ!... mi dolgozunk, birkózunk, versenyt futunk, mi gyerekkorunk óta egészen más levegőt szívunk a Pallas Athéne szentélyének az olajfái alatt, — ám mihaszna? Igazad van Kreusa, most hogy a Theseus szíve választ, most mégis ezek és nem mi kellünk neki...
Myrto csititva hallgattatja el a fecsegőket, de ő maga is habozva pillant hátra a komoly Phorbásra:

— Eh, voltaképp hát mit akar velük? Csak nem hitvesének és királynéknak szánja a Minos leányát?

Phorbás, ki mint esatlós és fegyvertárs szolgálakészen áll hátul, kedvetlenül von vállat, szinte bosszúsán simogatja göndörödő, fényes fekete szakállát. Jóval idősebb ő az uránál, hallgató ajkú, de annál beszédesebb szemű szerény barát; maga a testet vett árnyéka Theseusnak, hű, önfeláldozó s vigyázó, — ép ezért a köteles tisztelet ellenére is szólni készül. A bajnokok, fehérhajú prytanok, kik a hajó orrában a bogrács tüze körül guggolnak, tekintetükkel biztatják; az agg Menesthes, ki maga nem merne fellépni, jogarbotjának az elefántcsont-kezelével vállon bökli őt, úgy nógatja. Theseus ragyogó díszben, ragyogó arccal indul a hajó-

beli függő kertecske falépcsője felé, utolsó perczben Phorbás eléje lép. Szava halk:

— Theseus... és ők, a krétai hercegnők, meddig jönnek velünk?

Poseidon fia meglepődik:
— Kíváncsi vagy, Phorbás. A hála útja hosszú, annak a végéig együtt megyünk.

— De hát mégis tudnunk kell, hol e hála vége, Theseus? Messze... messze...? Mondjuk... Athénben?

— Mondjuk, Phorbás —
— Tehát Athénben? ám ott is hol? a trónnál?
— Lehet, Phorbás —

— Vagy magán a trónon? és tán ép te melletted?

— Ott, Phorbás!
Theseus akaratosan veti fel a fejét:

— Még kérditek?! Hát nem ültetik őt mel-lém a közsönet s kötelesség? Most menekültök általa s már is ily gyöngye az emlékeztetek?

Phorbás lesüti szemét:
— Nem emlékezünk gyöngye, csak aggódá-sunk erős. Éretted aggódom.

— Igen, éretted, zúgják a többiek. Mind fel-kelnek a birkaúlással párolgó üstök és tálak mellől s Theseus köré tömörülnek: «Könyörgünk, Theseus, tiszteljük szándékodat, de mégis tán kérjük meg előbb az isteneket.»

(Folytatás következik.)

AZ ELSŐ LEVÉL.

Az iskolából hazaküldték

Borús jövőkön zsenge virágit.

(Haj, mire nyilasz, szegény mai gyermek? ...)

Elárultak a drága lélek-kerlek,

Bennök csak hideg jégvirág nyit.

Megjött búsan a kislányunk is,

Betűnek szomjú rajongója —

S a mind hideg-ridegebb kis szobánkban

(Ide szorultunk össze már mindnyájan)

Betűit szorgalmasan rója.

Ákom-bákom kövér betűket

A sóvány háborús papírra.

S egyszerre, mint ki győzve vitta harezát,

Előnti gyenge fehérőrsza-arczát

Diadal büszke örömpírja...

Oh, nem esoda — nagy dolgot művelt!

Már ugrik is fel és mutatja:

Első levelét, a mit irt magától!

(Menten minden hibától és pocától!)

Nézzük kíváncsin anyja, atyja.

Nézzük hosszan, nézzük sokáig...

Csudálja ezt nagyon kislányunk

Hisz a levél rövid, csak néhány szócska

S ő olyan szépen, tisztán kirajzolta:

«Nincs szénünk, felséges királyunk...

Lampérth Géza.

HUSZÁRJÁRÓR A TATÁR-SZOROSBAN. — Jely Gyula, a harostérre kiküldött munkatársunk félvétele.

CSÖNDES ÉJ...

A háború nem kedveli az éjszakai világosságot se a fronton, se a front mögött. Ezt a tulajdonságát mi itt Budapesten elég hosszú idő múlva ismertük meg. Az ellenséges országok fővárosában minden takarékosági kényszerűségnek és széninségnek hamarabb és szigorúbban megcsinálták a zárórát; a Zeppelinek előtt Páris, London, Milánó úgy húzták magukra az éjszaka fekete palástját, mint valami páncélt és igyekeztek minél vastagabban beléburkolózni a sötétségbe. Budapest világos éjszakai még rózsaszínűre festették az eget, mikor London utcáin már a fal mellett tapogatózva botorkált az esti járókelő.

Sőt egy ideig mintha túlságosan világosak és túlságosan rózsás fényűek is lettek volna a pesti éjszakák. Nem kellett éppen az erkőlestan professzorának lenni, hogy az ember lelkében kényelmelen és borús érzés támadjon, látva a szórakozás és a mulatókedv villanyfényben úszó, zsúfolt csarnokait olyan időkben, a mikor testvéreink milliói hőves árkokban vagy orkánvert hegyormokon virrasztanak a rideg éjszakában. A kevésbé szigorú moralista fejében is megfordult a gondolat: hogy talán ilyenkor mégse az a helyenvaló képe annak a «mögöttes országbeli éjszakának», amelynek biztosságát és nyugalomát odakint az a másik éjszaka puszkával a kezében és a puskagolyónak kitétt szívvel őrzi. Derűs bölcselők azt mondták: az élet nem állhat meg és ha valamikor, úgy ilyenkor van az emberiségnek a legintenzívebb vizsgálódásra, a gondjaitól való elmenekülésre szükség. Polemizálni akkor meddő dolog lett volna, ma pedig már kései. Kötve hiszem, hogy akkor is azok töltötték volna meg az orfeumokat, mulatókat és zenés kávéházakat, a kiknek a leglángolóbb aggodalmak marczangolták a lelkét, a kik tehát a legjobban rászorultak az önmagukból való kifejejtkezésre. Azok ebből a narkózisból nem kértek. Anyák, a kiknek a fiúk, asszonyok, a kiknek a férjük a fronton van, aligha érezték szükségét az orfeumnak vagy a zenés kávéháznak. Bár minden reménye nélkül annak, hogy az álom tündére a maga mézével megkenje gyúladt és parázsló szemüket, mégis inkább otthon maradtak sohajaikkal, könnyeikkel és zakatoló szívükkel.

Ismétlem: polemizálni már kései lenne. Az éjszaka világos csarnokaiban már nincsenek ott

azok sem, a kiket nem a kínzó érzésektől való menekülés, nem a *zsongulás* vágya kergetett oda. Egyszerűen, mert az éjszakának már nincsenek «világos» csarnokai. A mi lámpavilága még megmaradt, az a virrasztó, a sürgős, vagy a megszakítást nem tűrő munka asztalaira veti a fényét. Éjszaka már csak dolgozni lehet annak, a kinek muszáj, a pihenés villanyfényvel fűszerezett változatai lekerültek a háborús idő étlapjáról. A ki pihenni akar, az aludjék. Ez ennek az életszükségletnek a legégszesebb és legtakarékosabb formája.

A hivatalos záróra új megállapítása éjjeli tizenegy óráig tolta vissza a világos élet frontját. A szénmizéria azonban ennek a megcsökent területnek egy jelentékeny darabját is használhatatlanná tette az éberek számára. Mikor minden színház, mozi, mulató és kabaré zárva, a publikus éjszaka tulajdonképpen megkezdődött abban a pillanatban, a mikor a műhelyek, irodák és üzletek ajtajait becsukták. Klubja nincs mindenkinek, a kávéház pedig maga se föl nem veheti, se ki nem elégítheti mindazokat, a kik egy tartalmasabb programját kívánták az estéjüknek.

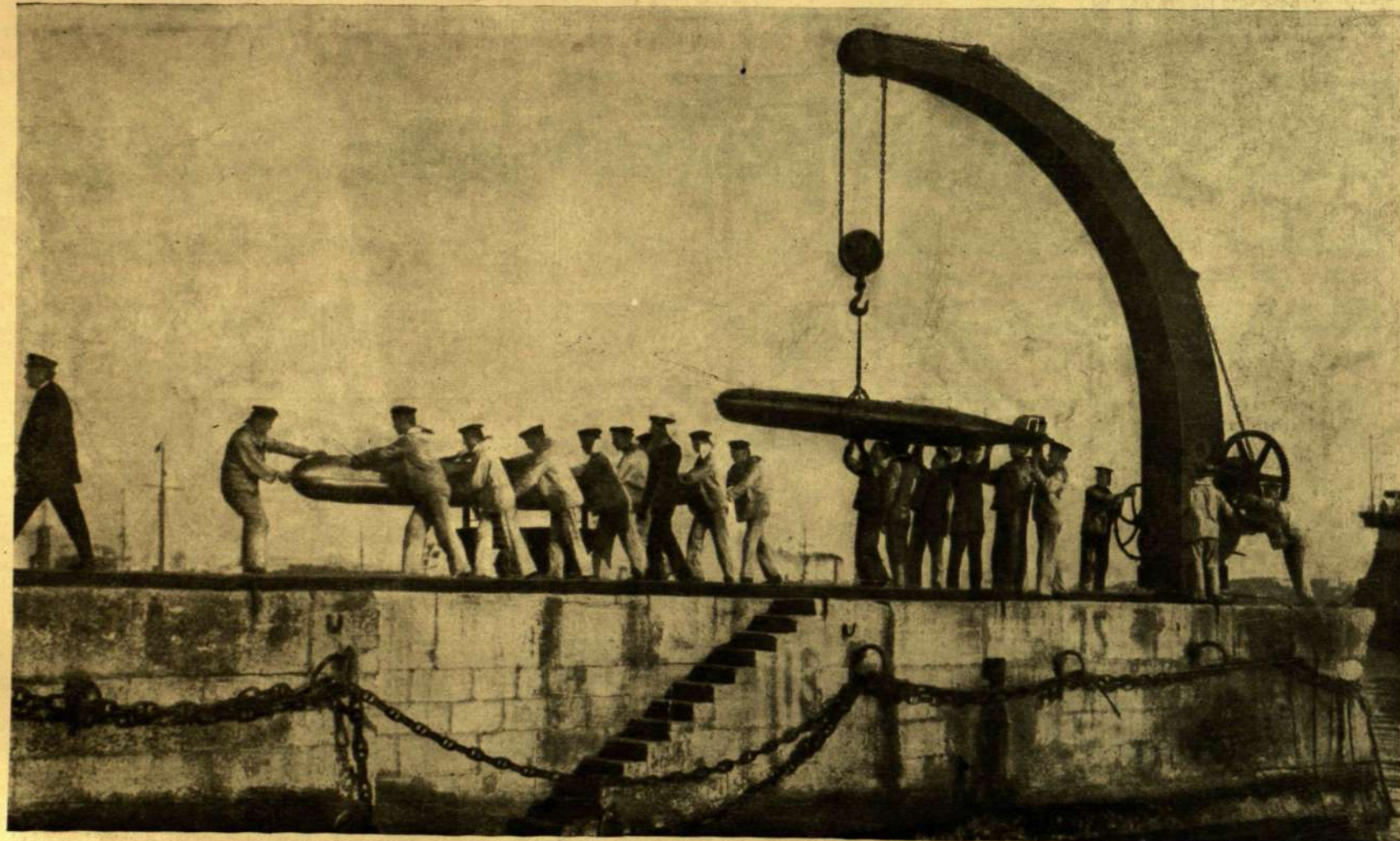
Ez az állapot mindenestre csak átmeneti, a záróra intézménye azonban nyilvánvalóan luzamosabb időre szervezkedett be a nagyvárosok életébe és azzal a háború megint megrajzolta egy birodalom határait. A városi éjszakát, a mely ez ideig a képzelhető legrendezetlenebb jogviszonyok között élte a maga egészen határokon kívül való életét. Mikor kezdődött és mikor végződött, semmiféle böles vagy szakértő nem tudta volna megmondani. Egy egész külön, nagy és mozgalmas világa fejlődött ki, a melyben az emberek akkor keltek föl, a boltok akkor nyitak ki, a mikor a másikkban csuktak és aludni mentek. Egész esomó ember és intézmény részese volt mind a kettőnek vagy állandó tevékenységben vagy pedig úgy, hogy váltakozva osztotta meg a munkáját egyszer az egyiknek, egyszer a másiknak juttatva. Voltak kávéházak, a melyeknek az ajtóit esztendőnk egész során át egyetlen egyszer se csukták be kulccsal és emberek, a kik gyerekkoruk óta nem látták napvilágnál a városukat. Nem mámoros hívei, hanem dolgos, rendes, szolid munkásai az éjszakának.

A kulturhistóriának egy nagyon érdekes, nagyon tanulságos és rendkívül sokat elmondó sajnos, meg nem írt fejezete lenne a nagyváros-

sok éjszakájának története attól az időtől, a mikor még beesteledvén, bezárták a város kapuit, odáig, a mikor a pesti ember minden elemézkedés nélkül vidéki atyjafiának arra a kérdésére: hová lehet menni este ebben a sok tornyos városban, így feleltetett:

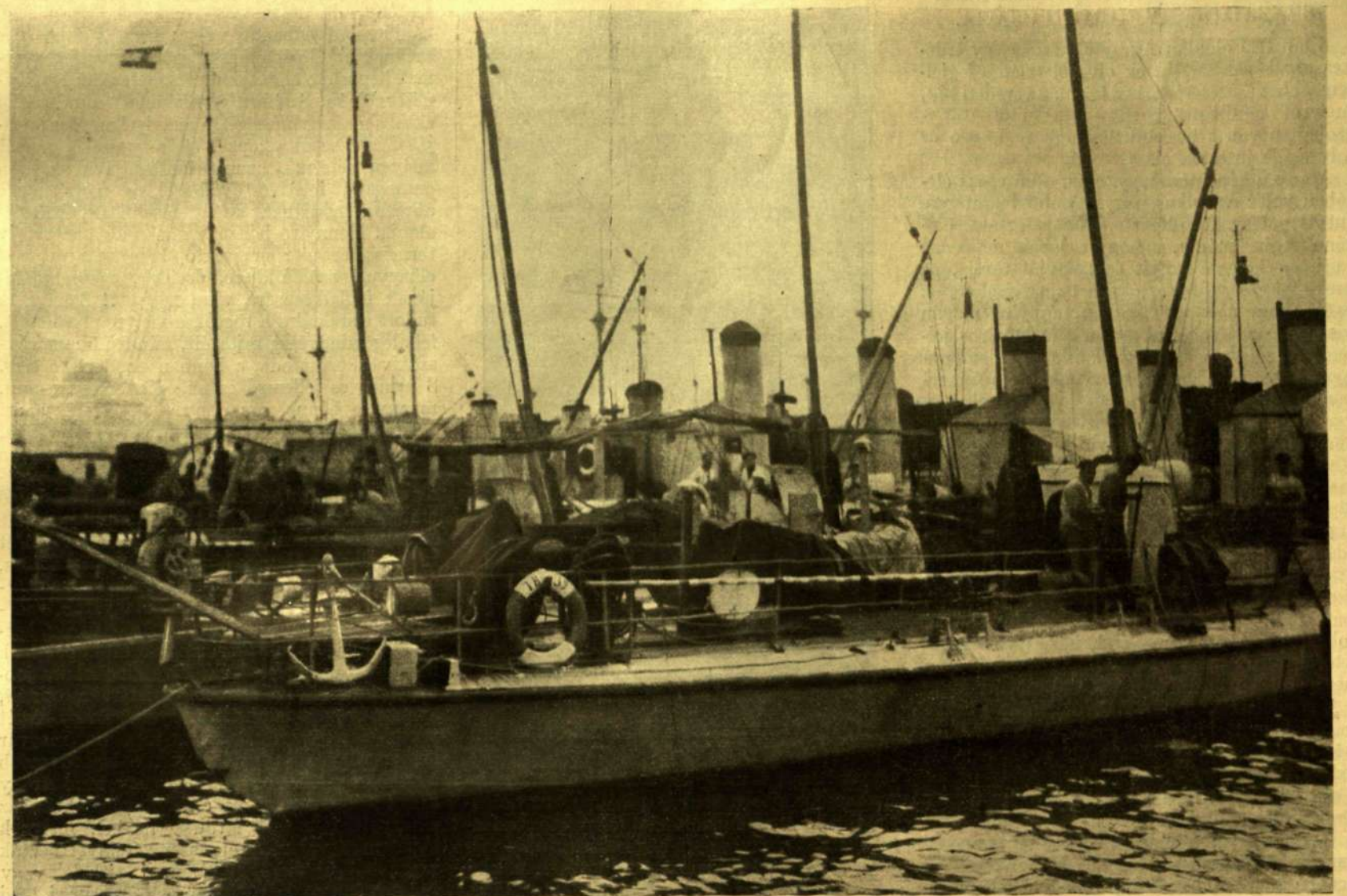
— Mindenüvé, csak haza nem. Mert ott be van zárva a kapu és fizetni kell, hogy kinyissák. Nagyon messzire visszabarangolni a múltba a kutatónak, a ki ezt a fejezetet megírná, hogy az elejére érjen a munkájának, nem kellene. A nagyvárosok világos éjszakájának története nem kezdődik messzebb, mint a világítás technikai fejlődésének története. Az embereket a megtökéletesedett, nagyszerűen megerősödött mesterséges fény tette álmosabból éberré és virrasztókból fennmaradókká. Szó sincs róla: ez az új fény nemcsak a szórakozó vagy mulató hajlandóságoknak világított meg elárasztandó új területeket. Ez éppen olyan hamis állítás lenne, mint az a másik, a melyik a «Kultúra» gyászfényolának szavalja a megnövekedett éjszaka sötétségét. A fénybe árasztott éjszaka sok komoly, hasznos és értékes munkának is világító fátylaja, de viszont a kultúra se kizárólagosan éjszakai foglalkozás. Időt nyerni a legkamatozóbb takarékoság és kétségtelen, a megvilágított éjszaka sok szép és hasznos kulturális gyönyörűséget tett hozzáférhetővé olyanok számára is, a kiknek a nappalából nem telt volna erre a gyümölcsöző üdülésre.

De Budapest lelki berendezésének egy sajátos vonatkozása is volt a világos éjszakával. Nagyvárosi becsvágyának egy külön hiúsága volt, hogy «éjszakai élete» is legyen, a mit a leghatásosabb idegen-vonzó tulajdonságnak rajzolt bele a gondolatába egy kissé rejtelmes forrású szügesztő. De ma: ez az ambíció igazán — nem aktuális. Nem az idegenek után eped a szívünk, a kik még soha se jártak itt, hanem azokat invitálja minden érzésünk és sohajásunk, a kik itthon lennének ebben a városban, a kiket nem a közömbösség tart távol és a kiket nem a kíváncsiság hozna, ha már jöhetnének... A kik repülve repülnének ide és megtalálnák a házat, a melyikben várják őket, ha egyetlen egy lámpa se világítja meg az utcát és tele fűtenék ott a várost melegséggel és teleragyognák jókedvvel és telezengenek örömmel, ha egy kályhában se égne is a tűz és ha egy mulatóban se pattogna tréfa és egy kávéházban se húzná a cigány...

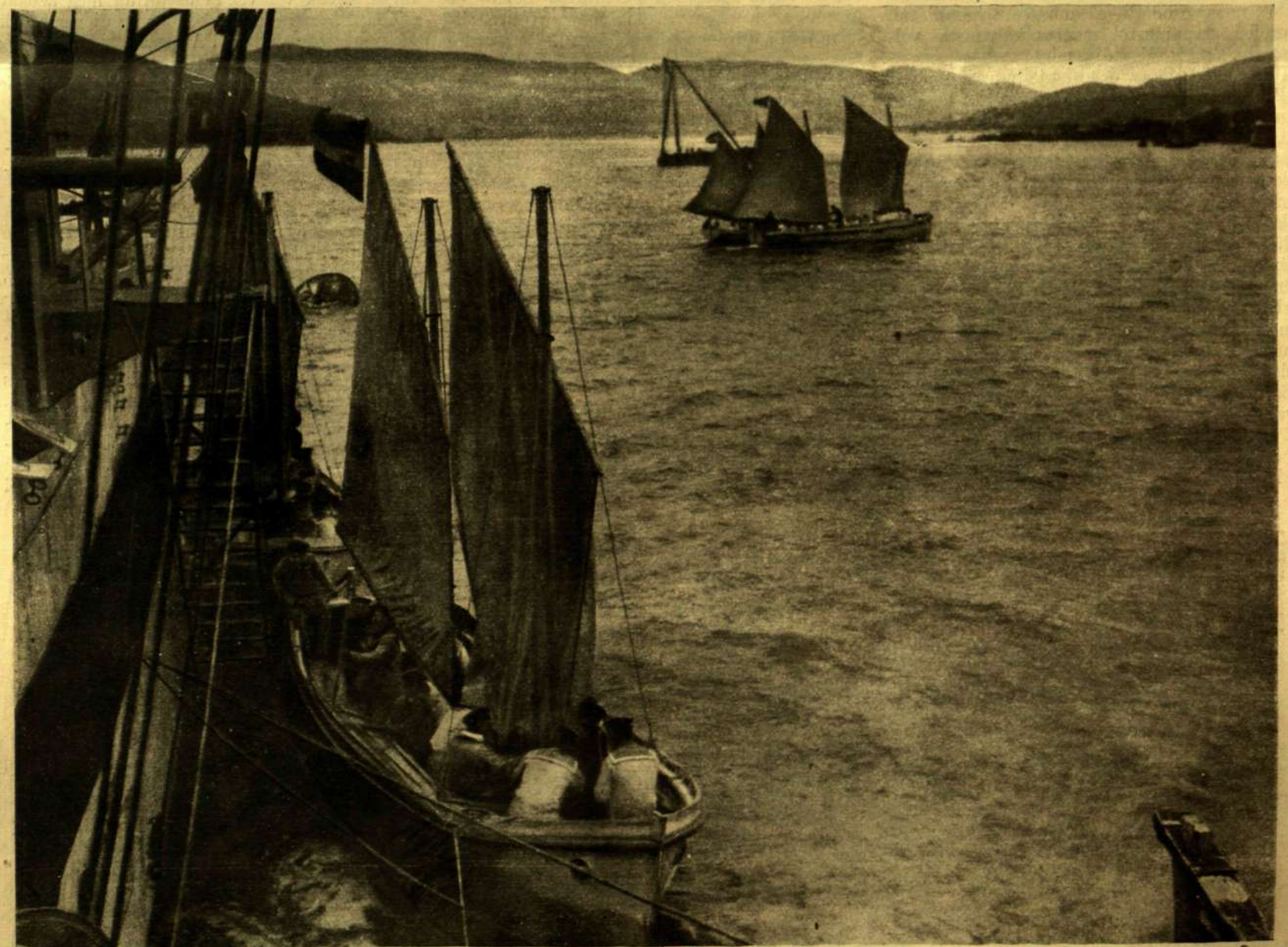

TORPEDÓK KIHAJÓZÁSA.

HADITENGERÉSZETÜNK. — Balogh Rudolf, a harostérre kiküldött munkatársunk felvétele.

TORPEDÓHAJÓK.

GYAKORLAT VITORLÁS CSÖNÁKOKKAL.

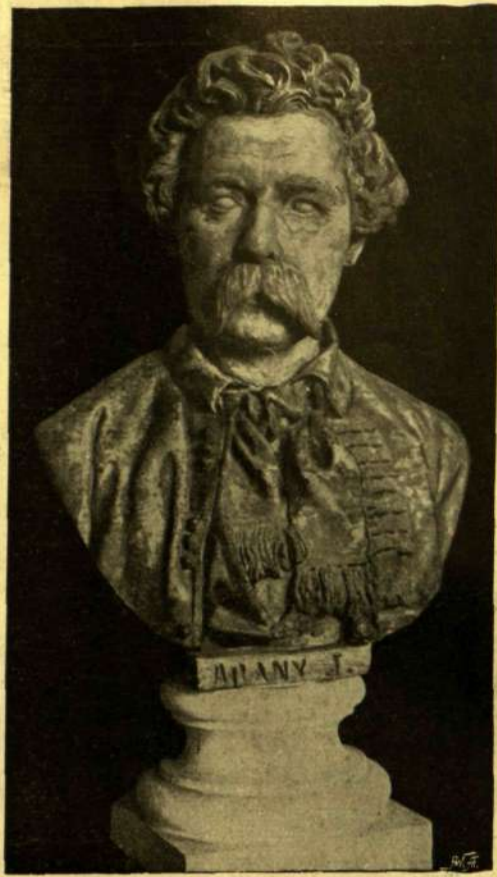
HADITENGERÉSZETÜNK. — Balogh Rudolf, a harostérre kiküldött munkatársunk felvételei

ARANY JÁNOS SZÜLETÉSÉNEK SZÁZADIK ÉVFORDULÓJÁRA.

E lap első oldalán Arany Jánosnak egy érdekes arcképét találja az olvasó, talán a legjellemzőbbet összes képmásai közül. Az eredeti kép, melyről készítettük, a nagyszalontai Arany-szobában van s hozzánk Gyöngyösy László úr szívesége juttatta el.

Arany e képen csakugyan az, a mi egész életében volt: a tipikus nagyszalontai tekintélyre jutott polgár. Az öltözete, a magatartása, ülésének egész módja, a hogy a lábait maga elé rakja, a hogy a botját és kalapját tartja, az arckifejezése, a fejtartása, a bajuszviselete, az egész alak, úgy a hogy van, annyira magán viseli a gazdálkodó lakosságú alföldi város jellemét, hogy ha nem ismerünk a költő valamennyiünknek oly kedves arcvonásait, ráismerünk: ez nem lehet más, mint valamelyik magyar alföldi város módos, tisztességtudó és magára tartó polgára. Rendkívül erőteljes gyökereesség érzik az egész alakon, a tradícionális magyar kisvárosi levegő, szinte látni mögötte a tágas telken épült földszintes házat, a melynek kapuján pompás néhány pár ökör jár ki-be, odább a búzatermő földeket s mindazt, a mi ezzel velejár. És érezzük azt a tradícionális, népies magyar észjárás, azokat a gyökeres, nem bő, de erős gondolatokat a világról, a világ dolgairól s az embernek ezek között való helyzetéről, a magyarság sorsáról, az egyes polgár szerepéről a nemzet életének egészében.

A gondolatait ép úgy Nagyszalontáról hozta magával, mint külső megjelenését és beszédének alföldi zamatát. Nincs olyan eszméje, a mely ne volna az egész korabeli magyarságé. A mit az életnek és a világnak bármely fontos kérdéséről mondott Arany, ugyanazt gondolta és tartotta érvényesnek az ő korának minden komolyabb magyarja. Higgadt, komoly, lelkes-ségében is józan hazafiság, a melynek lényege a közügy iránti kötelességnek erős érzése, a tradícionális, a multból a jelenre átszármazott örökségnek megbecsülése, a műveltség fontosságáról s a magyar ember kulturai hivatásáról való meggyőződöttség, minden bigotériától, filozófiai skrupulustól mentes kálvinista vallásosság, a mely elfogadja, mint egyszerű, magától értetődő tény a vallás alapjait, de nem merül beléjük a misztikus elmélyedéssel s nem is ingadozik körülöttük a szkeptikus okoskodással, meghagyja a vallásnak apái által megszabott helyét és szerepét az ember életében; erkölcs dolgában önmagára kényes tisztaság, a puritanizmus ridegsége nélkül, az emberek megítélésében nyugodt, méltányos liberalitás, a velük való érintkezésben tisztességtudás és önértékes szerénység, a hagyományos társadalmi különbségeknek tiszteletben tartása, mérséklet a jóban, békétűrő megadás a rosszban, az élet igazságtalanságaiban való megnyugvás, a mely nem ismeri a lázadást, a szenvedélyes és morál összeütközéseiben a morál győzelmes voltának elvül elfogadása, az ideális javak felsőbbbségéről való meggyőződöttség mellett az anyagi javaknak is megbecsülése — ezek az alapfogalatok, a melyeken Arany János lelki világa és élete fölépült. Csupa általános ér-

ARANY MELLSZOBRA IZSÓ MIKLÓSTÓL.

vényű eszme, a mely közös minden a társadalomban jól elhelyezkedett polgár eszmevilágával. Semmi forradalmi, semmi felforgató tendencia, semmi szenvedélyes eszenkedés az új, a változás után, csupa józan, megnyugzó életbölcse-ség. Arany János nem volt filozófiai szellem, nem értékelte újra meg újra elméjében a világ értékeit, nem vívódott az emberiség sorsának, az élet igazságtalanságainak nagy problémáival — teljes egészében s fentartás nélkül elfogadta azt a világnézetet, a mely a reformáció eszméiből s a francia forradalom két nemzedék tapasztalatainak átszűrte vívmányából alakult ki a mult század közepi magyarság tudatában. Bizonyos, hogy élete bármely szakában, ha összekerült az egyszerű magyar emberek bármely társaságával, teljesen osztozott minden a dolgok lényegét illető nézetükben, a mint hogy azonos volt velük az élet minden javának értékelésében is.

Mint minden korabeli vidéki magyar ember, ő is a szerény, egyszerű anyagi igényeit kielégítő földbirtokos és az ezzel velejáró életmódban látta a kélpezhetőséget életének legjobbját. Egész életén át azért dolgozott, küzdött, kuporgatott, hogy ezt elérhesse. Bizonyára már a szalontai nótárius kancelláriájában is, majd a nagykőrösi tanári katedrán, a szerkesztői asztalnál, az akadémiai főtthikári irodában oda vágyott a képzelete az egyszerű konyhába, ott keleten, a melyben elérheti azt a független nyugalmat, a melyben a dal megfoghat. Nyilván még gyermekkorában, a jómódú szalontai pol-

gárok életének láttára fogant meg a küzdő, szegény, de származása emlékeit híven őrző hajdúcsalád fiában a vágy: hogy valaha ő is ezeknek az életét élhesse, mert ez volt a gyermek képzelete előtt ismeretes életcélok legkivánatosabbika. S ehhez ragaszkodott mindhaláláig azzal a makacs hűséggel, a melylyel mindenideál-ját őrizte, azzal a képzelte élethelyzetekbe magát mélyen beleérező, azokat fantáziájával teljesen önmagába felszívó évődéssel, a mely költői ábrázolásmódjának is legerősebb pszichológiai alapja. Mennyire jellemző rá nézve, konzervatív természetére az a sűrű tartó sóvárgás, a melylyel elhagyott szülőföldjére, őseinek, egész családjának foglalkozására visszavágyott! Soha nem tudott elszakadni a rőtől, a melyre rászületett, lelkileg mindvégig rajta élt, mindenünnen viszkiváncokozott oda, a honnan elsodorta a sors. S mennyire jellemző ez az egész magyarságra, mennyire benne van ebben az ezer esztendei falusi gazdálkodó életnek vérré vált megszokása, a mely nem is tud elképzelni más életformában való boldogságot s atavisztikusan egyedül lehetséges és kielégítő életmódnak érzi a földből élő ember életmódját. S mennyire tipikus ez az Arany korabeli magyarságra! Akkor kezdődött meg a magyar életnek hirtelen nagy átfordulása, a régi Magyarország életéből az újba való átalakulás, a mely a gazdálkodó magyarok ivadékaiknak egész tömeget kényszerítette új élet kezdésére, falusi és kisvárosi magyar urak, polgárok faiból lateiner-életet élő hivatalnokokat, jobbagy parasztok ivadékaiból proletárokat csinált, az ezer éven át falun élt magyarság nagy részét városi életre szorította. Ezer meg ezer magyar ember vágyakozott akkor vissza legkedvesebb álmaiban az elhagyott ősi rögre úgy, mint Arany János s ezren és ezren éltek a városokban az elhagyott falu felé fordult lélekkel, melynek képét mint valami drága szent ereklyét hozták magukkal új életükbe. Mennyi titkolt vagy tudatos nem is vált szenvedés, mennyi lelki komplikáció támadt ebből! Ezek mind, mint Arany János, a szívek vérvél fizettek az életnek számukra megnyílt új lehetőségeiért és sóvárgó szívük vérvél ragasztották meg azokat az alapfalakat, a melyeken a mai új nemzedék Magyarországára lélepillant. Az egész akkori magyar intelligenciának a lelkiállapotát szimbolizálja Arany János lelkiállapota, a melyből lírájának legszebb gyöngyei fakadtak s a mely egyik legfontosabb elemét adja meg annak az epikai művészetnek, a melyet ő maga is, az irodalmi köz-tudat is gényes reprezentáló alkotásának minősített: a Toldi-trilógiának.

Toldi is a falusi magyar, a kit sorsa belevet az udvari életbe, a városi kultúrába s az ezzel járó csiszoltabb, közvettebb és mindenképen komplikáltabb életformákba, a melyekbe parlagiasabb, közvetlenebb és egyszerűbb természete sehogysem tud beleilleszkedni, rosszul érzi magát bennük, mint valami tökéletlenül rászabott ruhában, folytonos összeütközésbe kerül velük, megbontják lelki élete harmonikus egységét s meghasonlásba kergetik önmagával. Minden baj, a mi éri, minden komplikáció, a melybe keveredik, innen ered. Tragikumának döntő motívumát is ez idézi elő: a parlagi vitét a nő nemmel való, formákhoz kötött érintkezéstől

való irtózása viszi rá, hogy eljátszsa Rozgonyi Piroksa kezét s mert a lovagi szokások, az udvari lovagi morál nem vált még eléggé vérvé, azért megy bele a szép lányért folyó tornában olyan eselbe, a mely e lovagi morál szerint jóvátehetően megbeestelenti. Jobban kiszélesített távlatból nézve a magyarságnak ezeréves tragikuma nyilatkozik meg ebben, az ázsiai földművelő és fegyverforgató fajtának kényszeredett, folytonos összeütközésekkel járó, teljes-tökéletlen végbemenni nem tudó hozzájáródése az európai kultúra életformáihoz, a melyeket lelkétől idegeneknek érez, a melyek ellenkeznek minden atavisztikus hagyományával, idegrendszerének, temperamentumának alkatával s mégis az elkerülhetetlen kényszer és a józan belátás könyörtelen szükségszerűségével kell hozzájuk idomulnia. A magyar lelkiállapotnak ez a specifikus komplikációja Arany korában aktuálisabb lett, mint valaha, jóformán az egész magyar intelligencia érezte az ebből fakadó tragikus meghasonlást. Ezért ismerte fel ez a magyar intelligencia ösztönzerűleg Toldiban a maga reprezentáló alakját s Aranyban a maga reprezentáló költőjét. S mivel a magyarságnak az ősi állapotból a mai idők által követelthez való hozzáalakulása, a földművelő magyarok ivadékaiknak a földtől való elszakadása s a városi intelligens pályákon s a modern közigazdasági életben való elhelyezkedése ma is folyik, Arany és Toldija még ma is kifejezik a magyarság egy tetemes részének lelkiállapotát.

Azok a mértékek és értékfogalmak, a melyeket Arany az alföldi tradícionális levegőből hozott magával, szabták meg, ép úgy, mint élet-ideálját, ember-ideálját is. Ez is Toldiban testesül meg legteljesebben s egyúttal az ősi magyar tradícionának leginkább megfelelően. Toldi a magyar férfi ideálja, a hogy azt a nép embere elképzi, a kinek életmódjából s munkája természetéből folyóan főfontosságú a nagy testi erő, a mely harcban a személyi bátorság csodáit műveli, a béke idején virtuos cselekedetekben, szilaj duhajkodásokban éli ki a maga energia-főlölegét. A harcoss Toldi a magyar lovaskatona ezer esztendő ideálképe, a mely mint az emberi nagyság egyedül felfogható példája él a nép fiának másféle kultur-ideálk számára megközelíthetetlen képzetében. Bizonyosan ott volt a szalontai kis fiú képzetében is, a ki bámulva, minden kiválság elismerésére fogékony lélekkel nézte valamikor a parasztleányok virtuoskodásait, duhajkodásait, hatalmas erőpróbáit s azfakkor magába szívott képet alakította meg aztán, mint férfi, képzete-nének legkedvesebb alkotásában. S Toldival szemben a másik ideál, Lajos király, a kulturán nevelt, de az ősi magyar tipust megértő, hig-

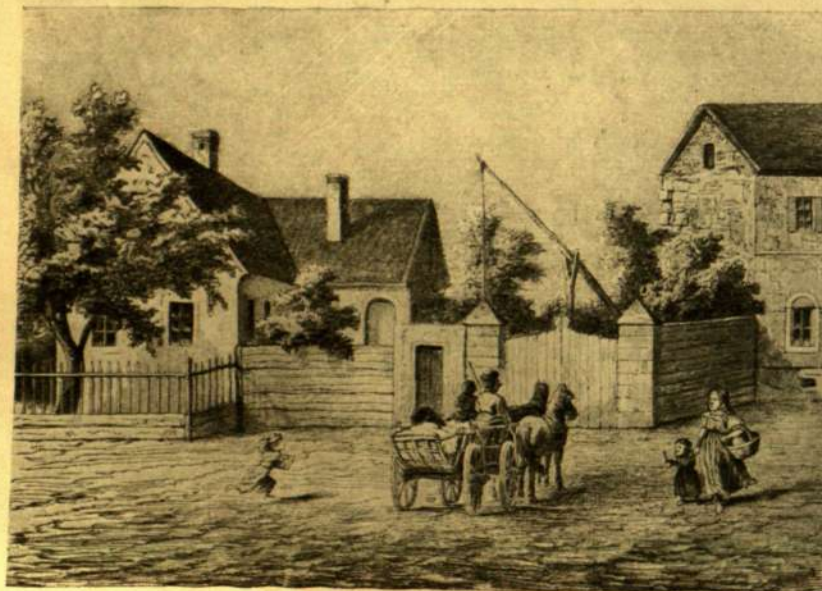

ARANY JÁNOS ARCKÉPE A HATVANAS ÉVEK VÉGÉRŐL.

gadt, jóindulatú, széles áttekintésű uralkodó, a kibe a költő beleveggyitette Mátyás király mondakörének néhány elemét is, — a magasabb kultúra színvonalára emelkedett magyar úr képe, a melyen azonban van néhány vonás, a mely az előkelő, tekintélyes magyar parasztagdára emlékeztet. Mintha Lajos király arczába Deák Ferencz néhány arcvonását veggyitette volna, nyilván öntudatlanul, a költő, Deák Ferenczét, a kiben ő is, mint kora magyarjainak jórésze, a gyökeresen magyar politikai ész s a böles hazafiság megtestesülését látta. Ez a két alak, Toldi és Lajos király a magyar ember történelmi temperamentumának két különböző ellentétes típusát jelenti, a melynek egymással való tusakodása végigvonul egész történelmünkön s jellemzőn meghatározza annak minden fontosabb fordulót. Ezek a tradícionális, az egész nemzetben egyetemes érvényű momentumokon felül, a melyekkel Arany, a költő a magyar gondolat legtipikusabb kifejezője lett, ott van benne az egyéni, a mi költővé tette. A rendkívüli érzékenységet, a melyet a fizikum gyöngesége is táplál és fejleszt, az ő költői természetének pszichológiai alapja. Ez bénítja meg cselekvő energiáját, hogy aztán befogadó képessége, az élet benyomásai-

nak lelki átélésére való képesség annál jobban fokozódik benne, ez szakítja el élete természetes gyökereitől azzal, hogy képtelenné teszi ősei gazdálkodó életmódjának folytatására, rákényszeríti, hogy át lépjen a földművelők osztályából a tanult emberekébe. Ez viszi rá már a gyermeket arra, hogy a benne fejlődő élet-energiákat aktivitásra való képesség híján, magába vonuló ábrándozásban, elmélkedésben, töprengő évődésben egésze el s ettől telik meg lelke a látott és átélt élet-képek oly tömegével, a mely aztán az idők beteljesedésekor szinte magától ömlik művészi formába. Érzékenységből ered sóvárgása, a mely egész költészetének jellemző vonása, a mely lelkét soha sem engedí megmaradni ott, abban a helyzetben, a hová sorsa vetette, mindig másfelé vonzza, a jelenből a multba, az idegenből a szülőföldre, a realitások világából az ideálkóba. Örökös nyugtalanság gyötri s ez a nyugtalanság adja líráját. Érzékenységből fakadó szemérmes félénysége és zárkózott tartózkodása teszi epikai költővé: ez nem engedí, hogy szívének titkait közvetlenül, az önmagát fenntartás nélkül, leplezetlenül közlő lírikus módján nyilvánítsa ki. Ő csak közvetetten tudja kinyilvánítani magát, alakokban, melyeket képzelete alkotott, történetekben, melyeket ezelő alakított. Férfikora lírájában alig találunk egészen egyéni lírai hangot, csupa egyetemes érzéseket szólatat meg, közdolgozat, életfilozófiai reflexiókat. A tiszta líra csak öregkorában tűnik fel költészetében, a mikor a korral lehanyatlott ellenálló erő nem állja már útját érzelmi közvetlen kinyilatkoztatásának. Az öregkor mindig közlékenyebb, nem bírja már annyira elleplezni magát s Arany korán öregedett meg. De mennyire jellemzi szemérmes tartózkodását, hogy öregkora e lírai sóhajait váltig rejtegette képes könyvében s legmagyobb részük csak halála után került nyilvánosságra! Félt, mint valami indiszkrecziótól, hogy az embereknek bepillantást engedjen a maga lelkébe. S ma ezek a lírai megnyilatkozások hozzák őt legközelebb olvasói szívéhez, mert ezek tárják fel legtisztábban szenvedő lelkét, ezeken érzik legközvetlenebbül az érzés mélysége. S ezekben már a mai élet lírája szólal meg, mert az öreg Arany már nem emlékeiből merített, hanem lelki életének akkori hullámzásait foglalta dalokba. S ez már a fővárosban, a kultur-életben élő ember lelki hullámzása. Epen ez ad Arany öregkori költészetének igen nagy jelentőséget. A költő, a ki férfikorában a régi magyar élet, a régi magyar ember lelki állapotát konzerválta számunkra, öregkorában elsőül szólaltatta meg az újonnan fejlődött, gyökeresen átalakult, új magyar élet líráját.

Schöpfung Aladár.

ARANY JÁNOS EGYKORI LAKÁSA NAGYKÖRÖSÖN.

ARANY-TÖLGYEI A MARGIT-SZIGETEN.

ARANY ARCKÉPE ÉLETE UTOLSÓ ÉVEIBŐL.

ARANY JÁNOS 1848-IKI ARCKÉPE.

TETEMREHIVÁS.

ÁGNES ASSZONY.

ZICHY MIHÁLY RAJZAI ARANY JÁNOS BALLADÁIHOZ.

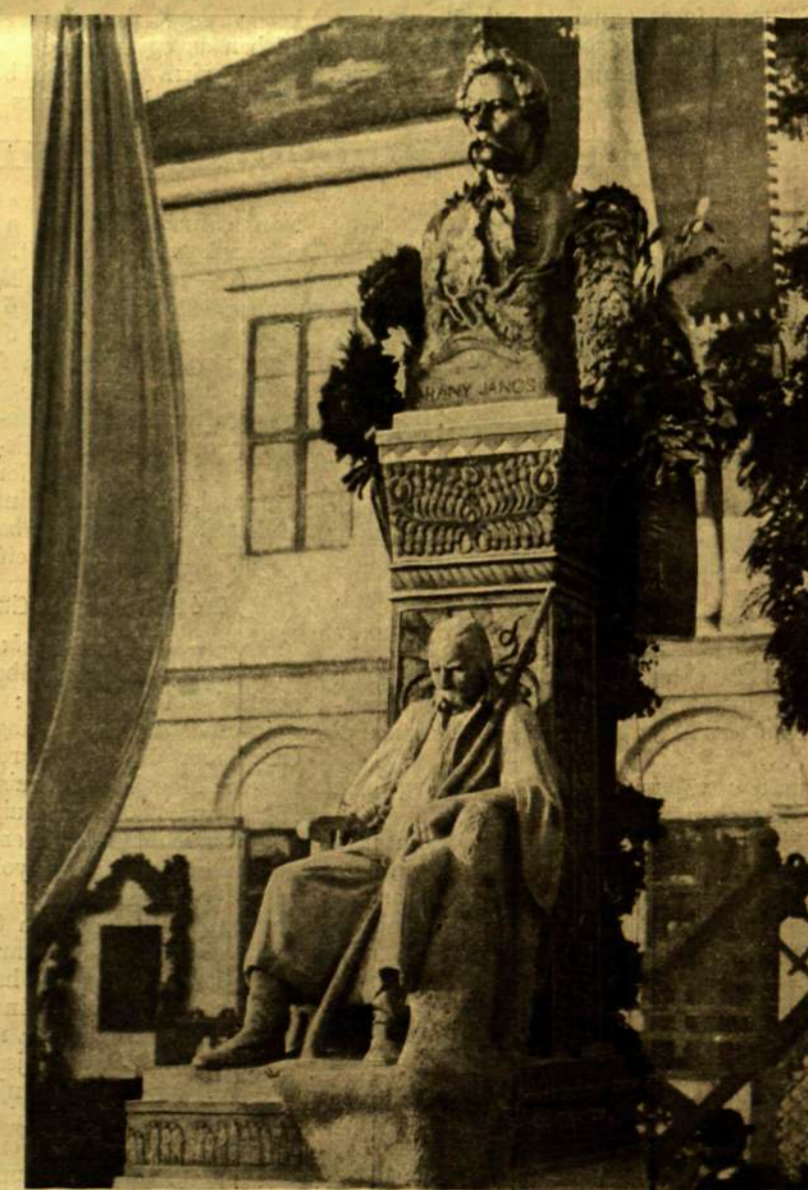
BUDAPESTEN A NEMZETI MUZEUM KERTJÉBEN.

NAGYSZALONTÁN.

BUDAPESTEN, A MARGITSZIGETEN.

NAGYRÓZSÓN.

ARANY JÁNOS SZOBRAI.

ARANY JÁNOS TÉRKÉPVÁZLATA A MARGIT-SZIGETRŐL.

A RAJZOLGATÓ ARANY.

Ismeretes Aranyról, hogy szeretett néhánapi rajzolgatni. A «Nagyidai Czigányok»-hoz s a «Naturam furca expellat» című verséhez készített rajzai még is jelentek. Arany László mondja költőnk önéletrajzához írt jegyzeteiben, hogy úgy kőrösi tanársága idején, mint utolsó

éveiben gyakran csinált ebohókás rébuszt, betűjátékot. Jelen alkalommal a rébuszt csináló s a rajzolgató Aranytól egyszerre látunk két, kedves apróságot.

Az egyiket Széll Kálmán esperes, a költő veje, adta a nagyszalontai Arany Emlék Egyesület múzeumának. Képrejtvényt, mint a milyen az Arany László által említett ebakafantosa lehet. Egy, Szalontán ma is ismeretes, népies rigmus ez. Megtejtése igen egyszerű:

«Vége Vég Andrásnak
Mert neki sirt ásának
Ma ásának
Andrásnak
Holnap ásának
Másnak.»

A másikat a muzeumban levő könyvei közt találtam, mikor az egyesület megbízásából a költő könyvtára ottani részének ismertetéséhez s az egyes könyvekbe írt szelvények sajtó alá rendezéséhez fogtam. Egy összekötött térképsomóban a «Generalkarte der Europäischen Türkei» című vázondarabakkal összeraggatott mappa hátsó lapján van e rajz, mely Arany László bizonyító szavai szerint «A Margitsziget, Arany vázlata (1880 körül).»

Az 1877–78. években világhistóriai események színhelye Kelet. Az orosz-török háború dúl. E térképek helyneveinek gyakori aláhuzásai bizonyítják, hogy milyen nagy figyelemmel kísérte a harcok, események folyását az epikus Arany. Ez évek nyarán bizonyára sokszor indult sétára térképpel, újsággal kezében; s így ilyen sétéiben kerülhetett papírra — a kéznél levő háborús mappára — e rajz. De az sem lehetetlen, hogy a «Duna szigete»-jét, melyet többször — s épen ez években utójára — megénekel s hol maga is kedvvel töltött pihenő órákat, tényleg megakarta örökíteni. Úgy, a hogy ő ismerte, azokkal az utakkal, padokkal, a hol járkált, pihent. Keletkezési ideje tehát pontosabban e háború éveire tehető.

Most röviden magáról a rajzról. Mondhatni, ezt is csak úgy dédelgette, mint költeményeit. Itt is pontos akart lenni. Szintén térképen két vázlatot is csinál előbb, a mint sétéja közben az egyiket először a sziget felső részét veti papírra a «nagyobb romok»-ig; majd a másikon a legelső rész kivételével már az

egészet tünteti fel. Ott az utak, épületek nével, itt minden felírás nélkül. Az itt közölt végleges rajzot is előbb ezerzavál kezd, majd, mint látható is, tintával írja át s csupán négy nevet hagy úgy, melyek az eredetén még olvashatók: 1. «Felső kikötő». 2. «Vigadó». 3. «Vendéglő». 4. «Fogadó». Azonkívül színei is még. Így a sziget területét halványkékkel, az épületek helyét pirossal. Az utak jelzését (pl. út a romokhoz stb.) itt már elhagyja, de, a mi a vázlatokon nincs meg, padokat tüntet fel. Hogy mennyire elbábrált, elszórakozott egy-egy ilyen «munkájával» itt ugyancsak látjuk, a mint az «Ló kúta»-nál a viznek a Dunába való folyását, majd a csónakot az evezővel, a füstölő gőzhajót, vagy a különböző fákat rajzolja meg. S az a sok finom, apró betű, mit gyöngye, beteg szemével, reszkető kezével úgy — odarajzolt! Az egész vázlat az öregedő, fáradó Arany türelmes játéka, bibelődése, melyen egyaránt ott van az öregesség járó aprólékos s végső éveig megőrzött fiatalos pontossága. Az eoloso idő hasztalan soká-nak érdekes kis emléke ez is.

Irodalomtörténetileg említésre méltó a rajz legalján e szó: «Dichterbank». A költő Arany-nak a padja. Talán legkedvesebb helye, hol csendben, eldugottan legszívesebben időzött s hol még a muzsával is találkozott néha. Ma már más a sziget sokban, de e rajz segítségével a pad helyét meg lehetne találni még. S egy kedves, poétikus emlékekkel meg is jelölhetnénk.

Debreczeni Ferenc.

ARANY JÁNOS KÉPREJTÉNY RAJZA.

A MARQUISNŐ SZERELMES LEVELEI.

Ira BRAUN LILY.

(Folytatás.)

Megváltoztattam a beszélgetés tárgyát és kibontottam egy üveg burgundit — különösen szereti ezt a sötétvörös bort, mióta Soubise herceg ezzel keresztelte meg és a bor tisztszine bőre fehérségét olyan ragyogónak mutatta fel, hogy örökre elvakult tőle. Játsoztam az epedő imádót azzal a virtuozitással, a melyet még a Dubarry-iskolának köszönhetek. Ő erre megpuhult, rajongó lett és eszébe jutott, hogy olvasta Manon Lescaut-t és az Új Heloiset. Erre beledobtam az Őn nevét a beszélgetésbe.

— Szegény asszony — sóhajtott ő könnyektől csillogó tekintettel — szeret, boldogtalanul szeret...

Ez után a vallomás után, szép marquisnő, nem volt már szükség kérésre.

En nagyon tudom, búszke barátnőm nem tette a kis balletáncosnót bizalmasává, de a szerelem oly művésznőjének, mint ő, az Őn előkelő tartózkodása nem volt más, mint átlátszó fátyol.

Hát ezért lettem én kegyvesztett? Pedig csak megkarcoztam a herceg sima bőrét és szaporította egygyel a vonzó erőt — hőssé tette őt.

Ha Őn különben kegyesebb lett volna, nem kellett volna egy Guimardhoz leereszkednie, hogy érdeklődésének tárgyáról bővebbet halljon. En nagyon jól vagyok tájékozva, mert Párisba való visszatérte őt a herceg a királynő mellett teljesít szolgálatot.

Ó a hölgyek kedvence; melancholiája mögött valami megrázó regényt sejtnek s mivel a nagy szenvedély kezd divatba jönni, nincs

hiánya imádó-nőkben, a kik mindig készek volnának vigasztalni őt. De Polignac Diana grófnő — mondjuk gavallér módon: anyailag — pártfogásába vette. Az ő lábainál sóhajtozik, habár talán még nem is ő utána. Nem gyűjtök tüzes paraszat Őnek a fejére? Remélhetem-e végre, hogy figyelme méltat? Vagy csak azt a férfit fogadja téte-à-téteben, a ki egy Rohan nevét a kardinális-kalapra való kilátással köti össze? Tőle tudom, mily szívesen cserélné fel, bájos Delphine, Strassburgot Versaillessal. Sajnos azonban egy Rohan még mindig alkalmatlan vezető oda.

Gróf Chevreuse Guy Delphinehez.

Strassburg, 1775 március 3.

5 Válasza minden betűjében, tisztelt marquisnő, reszket a felháborodás: hogy én egy részeg táncosnót rávettem, hogy meséket mondjon Őnről, mert én oly mélyre süllyedtem, hogy azt hiszem, Montjoie marquisnőnek lehet egyetlen közös gondolata egy Guimarddal. Megvertnek, megsemmisítettnek érzem magamat, kegyes marquisnő; kész vagyok bűneimért térdre hullva bocsánatot kérni — ha megengedné, hogy ne csak papíron tegyem!

Követeljen, a mit akar — semmit sem lesz lehetetlen teljesítenem, ha a kegye érte a díj. Már az Őn megbízottjának éreztem magamat mai beszélgetésünkkor a marquisnőval.

— Csak a király kifejezett kívánsága tudna rávenni, hogy megjelenjek Versaillesban — mondta ő. — Turgot miniszterrel való meghívása arcul csapása a nemes embernek; a királynak legalább távolmaradásunkból éreznie kell, a mit a lojalitás tilt kimondanunk.

Ellenvetésemre, hogy a királyné ellenségesen áll az egész minisztériummal szemben és semmit sem kíván forróbban, mint hogy hasonló ér-

zelműek odavonásával erősítse pozícióját, ezt felelte:

— Hát hívjon minket ő Felsőge.

E megjegyzés alapján remélhetünk marquisnő. Milyen elragadtatásba ejt ez a «minket» Vonakodhatik, a mennyire akar, szép Delphine, van egy érzelm és egy titka velem közös, — ezek az első szemei egy láncznak, a melyet szorosabbra kötni fáradságtalanul igyekszem.

Mikor fogad engem? Kegyes feleletére várok.

Pirch Károly Delphinehez.

Strassburg, 1775 március 4.

A csillagoktól fényes tavasi éjben, imádott asszonyom, órák hosszat jártam a töltéseken, borzoltattam a nedves meleg szélről a hajamat és időnkint kimerülve a földre vetve magamat, a kebelén hűsítettem izzó arcomat.

És most kemény székemen ülök barátságosan hajlékomban s úgy tetszik nekem, boldog álom volt, hogy egy kék, illatos boudoirban, egy alabastrom-kandalló szikrázó tűzénél időztem s a legtökéletesebb teremtés, a mely valaha Isten kezéből kikerült, velem szemben.

Megelégedett ember voltam; égő becsúgyam elfeledhette volna, hogy feláldoztam neki hazám és mióta Őnt ismerem, — ah, csak tegnap óta ismerem Őnt egészen — érzem borzasztó szegénységemet, határtalan elhagyatottságomat.

Oh, miért ébresztette fel bennem az emberi lány hangjával, a mely oly megértéssel teljesen beszélt Werther szenvedéseiről! Most szeretném saját szívem sebeit leleplezni Őn előtt, hogy a hangját miattam reszketni halljam.

És miért simogatta fehér keze a kis könyvet; — ha a kezemben tartom, érzem Őnek a varázsát, ha az ajkaimat rászorítom, a vágyam fűriává lesz, melynek csínyjei elől csak egy menedékem van: Őn!

Legyen irgalmas egy őrjögő iránt! Koldus-szegényen állok Őn előtt, mégsem tudja fölmérni a gazdagságot, melyet lábai elé teszek: az emberek darabonként ajándékozzák el a szívüket, — barátaimnak, testvéreimnek, anyjuknak, — én azonban osztatlanul adom Őnek! Az emberek játszanak érzésükkel és eladják készpénz-fizetésre mint egy árut — én azonban csak azért a kegyért könyörgök, hogy ne tartsion el magától!

Ne rémüljön meg szenvedélyem nagyságától. Atlas ez, a ki az egész világot tudja hordozni és Őn előtt mégis kis gyermek, a mely nem volna képes az Őn fejének egyetlen hajszálát megőrbíteni. Hogy ruhájának szegélyét ajkamhoz szoríthassam, mint tegnap, ez a legfőbb, a mire vágyom.

Contades Maxim marsall Delphinehez.

Strassburg, 1775 március 16

Igen tisztelt Marquisnő! Oh, a szép asszonyok szépségei! Hinné-e ember, hogy a lovasnők legmerészebbike, a ki egy öreg katonát, a kire még senkinek sem volt szabad görbén nézni, védtelen pulyává tesz — sebeket ütött rajta, melyeket ő nem boszult meg! — hogy ugyanez a kegyetlen szépség egy kis kapitány szánakozó jöltevéje akar lenni! Igaza van, Pirch úr szegény, mint a templom egere, de a zsebében hordja egy vagonra való igényét. Aiguillon herceg személyes pártfogása alatt áll, a melyet a porosz király katonai művészetének pontos ismeretével szerzett meg. Nem alkalmaztuk volna ezt a német bárót, ha nem várnánk tőle nagy előnyöket. Őntől függ, bájos szamaritanusnő, hogy védenének fényes helyzetet biztosítson: vegye rá titkai fentartás nélküli közlésére. Ezzel együtt hazájának is fontos szolgálatot tesz.

A kanczám türelmetlenül várja úrnőjét. Megbocsátom neki, hogy engem nem akar már megtérni nyergében. Kinek volna kedve elturni a durva öklöt, a kit az Őn kezesekjének szelid érintése elkenyvetetett!

Gróf Chevreuse Guy Delphinehez.

Legszebb marquisnő, a király megparancsolta, hogy kísérjem Rohan herceget Versaillesbe és

az utolsó sürgős ügyek, a melyeket előbb még le kell bonyolítanom, azt az áldozatot kényszerítik rám, hogy Őnt ne láthassam többé. A szívem még jobban vérezne, ha az utóbbi időben nem szenvedtem volna olyan nagyon attól a sajátságos véletlentől, hogy Őnt látogatásaim alkalmával mindig Pirch úr társaságában találtam. Vagy ezek a találkozások megfelelnek elragadó fejecskéje egy tervének, a mely okosságában biztosan ép oly kifürkészhetetlen, mint a szíve az érzelmeiben? Az volt a szándéka, hogy a féltékenység tüskéjét mindig hevesebben éreztesse velem, hogy minden erőmet rátegyem, hogy megszabadítsam magamat tőle és segítsek Őnt a lehető legmesszebbre távolítani a kis báró láthatásától?

Bizonyos lehet benne, intrikáni fogok, mint Mademoiselle Lespinasse, a ki minisztereket és akadémiusokat kreál és úgy fogok beszélni, mint Monsieur Linguet, a ki Methune grófnót még akkor is megmentette, mikor ő már meg volt bukva.

Párisban viszontlátjuk egymást — ebben az isteni Párisban, a hol minden ért sebesebben lökget, a hol az élet érdekfeszítő szerencsejáték, a szerelem pezsgő-mámor. Strassburg atmoszférája mélabússá tett volna, ha a levegő, a mely Őnt környezi, nem lett volna telítve ezzel a Párisal.

Időnkint azonban azt veszem észre, hogy a Rajna nedves ködei kezdik befátyolozni arcát, hogy a német barbárság rémítő közzelje a komolyság egy idegen vonását teszi duzzadó ajkaira; — csak Páris oldhatja föl e varázs alól! Viszontlátásra Párisban! Üdvözöljem-e nevében Frigyes-Jenő herceget? Beszélhetek-e neki Pirch báróról is?

Német áhítattal csókolom a kezét és közben francia merészéggel gondolok a rózsás gödröcskére a könyökön.

Pirch Károly Delphinehez.

Strassburg, 1775 március 29.

Imádott Marquisnő Asszonyom! Meddig viseljem még el, hogy olyan hüvösen áll velem szemben, mint idegent tekint engem, a ki odaadtam Őnek egész lényemet? Jól tudom;

nem vagyok odaillő figura az Őn ragyogó vendégei között; fogosikorgatva éreztem a grúnyyal tele tekintetet, a melylyel gróf Chevreuse szokta végigjártatni szemét egyszerű egyenruhámön; a harag összeszorította a torkomat, mikor Őre várva a Porte du Roi előtt fel s alá jártam és Contades marsall vágatotta el előttem az Őn oldalán, úgy, hogy a szegény gyalogló eltűnt a porban, a melyet a lovak patkói fölverték és az irigység borzongást kergetett végig a hátamon, valahányszor Rohan herceg Őnhöz közeledett, a ki sohasem lépi át a küszöbét drága virágok nélkül, mialatt én ott álltam üres kezekkel!

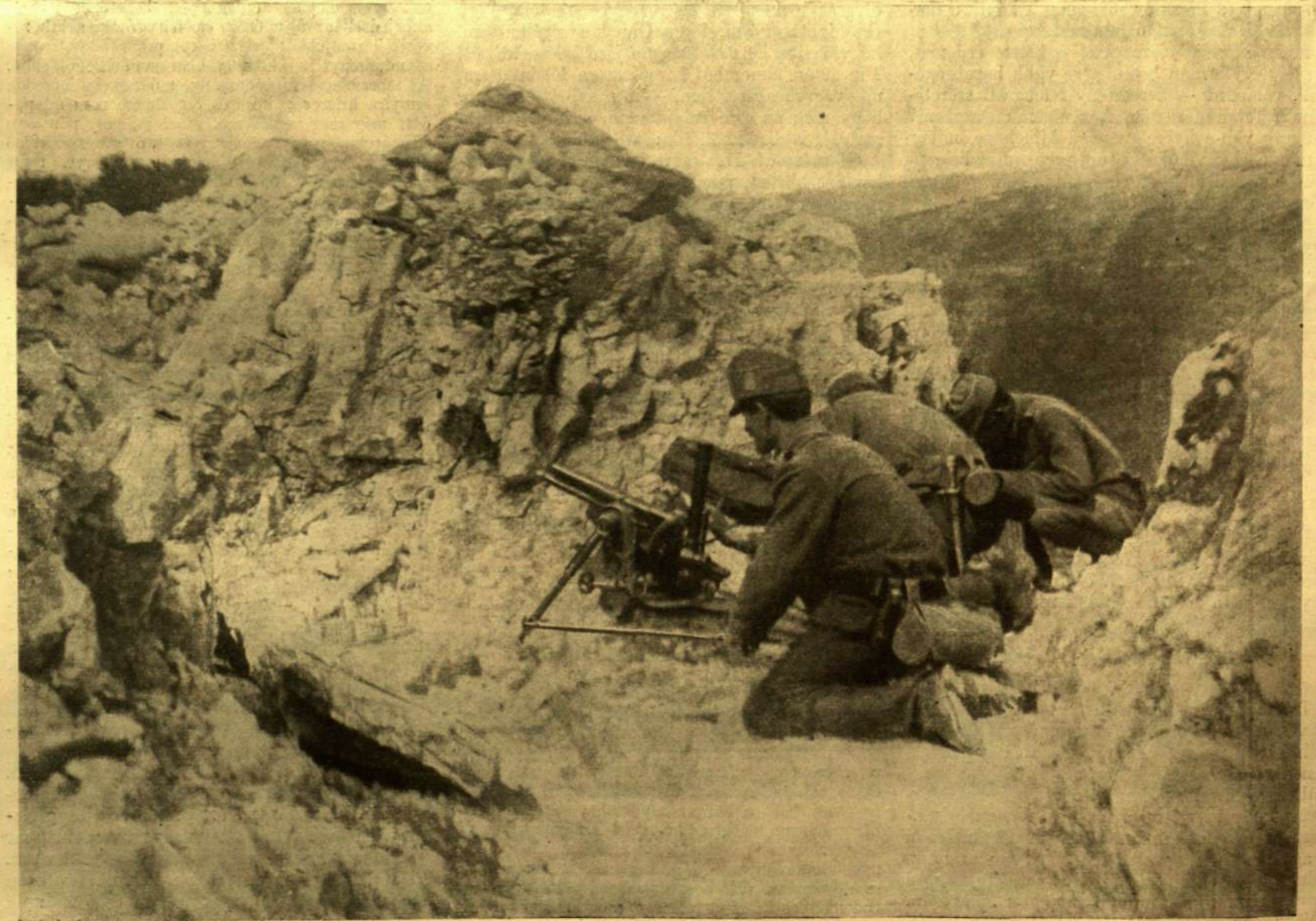
De nem volna-e sértés Őre nézve, ha ilyen okát tételezném fel kegyetlenségének? Van-e egyáltalán jogom panaszkodni, — nekem, a ki megígertem, hogy kívánság nélkül keressen fel közelét? Ah, életem anygala, én csak halandó vagyok és fiatal vagyok és még sohasem szerettem! Vakmerő gondolatok, a melyeket sohasem merészkednék az Őn tisztasága előtt kimondani, szegyenkezve kerültkem velem a nap világát és az éjjel homályától félek, mint a pokol sötéttségétől.

Nem tud rám mosolyogni, mint egykor. El kell tűrnöm a kint, hogy mindig mások mögött álljak? Sohasem szabad többé egyedül belépnem abba a helyiségbe, a mely tele van az Őn lehelletével, sohasem temethetem többé forró fejemet ruhája reddőibe? Minden bűnre képes vagyok egy jószágos tekintetért.

Contades Maxim marsall Delphinehez.

Strassburg, április 16.

Tisztelt Marquisnő Asszonyom, még nem tértem magamhoz álmélkodásomból, hogy Őn nem akart Pirch báróra befolyással lenni és én ajánlatomat felháborodva elutasította. Mirevaló ez a bujósdi játék, legszebb asszonyom? Azt hiszi, szürkehajú tisztelője elől el kell rejtenie meleg érdeklődését a fiatal ember iránt? A mit Őnnel való legutóbbi beszélgetéseimkor a kapitány megváltozott helyzetéből, angol lovaiból és párisi mellényeiből következtetni véltem, az időközben bizonyossággá lett. Aiguillon herceg megkapta a kívánt iratokat, külön futárral

AZ ÚJ GYALOGSÁGI KIS ÁGYUK A KARSBTAN. — Jelfy Gyula, a harctérre kiküldött munkatársunk felvétele.

HUSZÁRJÁRÓR EGY VASUTI ÁTJÁRÓNÁL. — Jelfy Gyula, a harcsterre kiküldött munkatársunk felvétele.

küldték el a hadügyminiszternek, De Muy marsall úrnak és Pírch úr már meg is kapta a hercegtől az első esengő jutalmat.

Miért utasítja el magától egy tett érdemét, amely egyformán becsületére válik hazafiságának, valamint — keresztény felebaráti szeretetének? Talán mert nem akar engem megsérteni? Szükség van-e ilyen gyöngéd kémleltre, mikor a minap elég világosan tudtomra adta, hogy a szürke szakáll nagyon tuskás az olyan gyöngéd bórnek, mint az Oné?

Megbízható hírforrásaim közlik velem, hogy egy bizonyos kis Laval grófnót kolostori növendék korában látták éjjel Páris utcáin egy fiatalemberrel, s hogy egy bájos marquise kegyéért — a kinek neve nem lehet Ön előtt idegen — Montbelliard hercegnek véres rencentréje volt Chevreuse gróffal. Oly esodálni való tehát, ha Contades marsall azt hitte, számíthat lovagi szolgálataért egy kis douceurre?

Osókolom a kezét — ez az egyedüli, a mit nem von meg tőlem — és megmaradok eljövendő hajlamának reményében.

Pírch Károly Delphinehez.

Drága Marquisnő! Repülő tollal felelek soraira. Térdem állva köszönöm, hogy szolgálataira lehetek! A megjelölt órában Önél leszek. Így hát nem hiába szenvedtem, reméltem, — bűnöztem!

Pírch Károly Delphinehez.

Strassburg, 1775 április 17.
Drága Marquisnő. Kihívásom a marsallnak el van küldve s én azzal a nyugalommal várom válaszat, a melyet csak az az ember érezhet, a kinek maga a halál is közömbös. Ah, hogy repültem Önhez, a legmerészebb remény szárnyán, mily szerelemtől izzón vettem le magamat Ön előtt, mikor könnyeit láttam és a magamjavára magyaráztam őket! Ön azonban felugrott és eltaszított engem magától és vad harag, semmi más, mint harag égett az arcán, mikor a marsall levelét lábam elé dobta.

Bosszúljon meg! Nem ismertem fel a hangját, mikor az izgalomtól rekedten odakiáltotta nekem ezeket a szavakat. S én eszeveszett, olvasás közben csak ezt az egyet éreztem, hogy Ön hívott engem, hogy Önnek szolgálhattam, míg aztán álmomból borzalmasan fölébredtem, míg végre megértettem, — meg kellett értenem, hogy még az sem tulajdonom, a mivel utolsó szolgálja is dicsekedhetik: a becsülése.

«Hazaáruló!» Hát ezért fordult el tőlem, mikor azt hittem, pompával és ragyogással megnyerhetem Önt. Oh, hogy nem ismertem előbb, hogy szerelmem nem volt elég világosan látó, hogy felismertesse velem Önnek a nagyságát!

Megsemmisültem mentem el Öntől, nem maradt más számomra, mint meghalni. Most azonban visszatérek, Drága asszonyom, hogy lelkem legmélyéből megköszönjem Önnek, hogy méltónak talált erre a meghalásra. Olyan órák után, a melyekben az egész pokol lett urral lelkemen, csönd lett bennem és tisztán látom: az út, a melyre elindít engem, az egyedüli, a mely Önhöz visszavezet. El fogok esni és feloldozva fogok emlékezetem tovább élni. Mit kívánhatok többet?

Valamikor azt mondtam, hogy halálom után is Öné vagyok, most az vagyok a halál után is. (Folytatása következik.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A szociologia módszerei. Tíz-tizenöt év előtt nálunk nagyon divatba jött a szociologia. Mindenfelől új szociológusok tűnődtek fel, az új tudomány művelésére két társaság is alakult, a saját, az irodalmat, a közönséget is erősen foglalkoztatták szociológiai eszmék és jelszavak. Ez a szociológiai mozgalom, a mely ma sem aludt el, tagadhatatlanul sok új gondolatot és szempontot vitt bele a közgondolkodásba, sok eddig elhanyagolt problémára hívta fel a figyelmet és új megoldásokra is vezetett. Mafelől azonban bizonyos tudományos dilettantizmust is terjesztett, szinte típusá vált a szociológus, a kinek összes tudományos készsége néhány szociológiai szólam ezeket nagyképtű felületességgel úgy tudja keverni, mintha csakugyan tudományosság volna. Komoly és minden figyelemre méltó tudósok mel-

lett, a kik jól megalapozott szakértelemmel nyulnak szociológiai kérdésekhez, kelletlenül jobban elterjedtek az áltudósok és féltudósok, a kik zavaros lármájukkal gyakran kompromitálták magát a tudományt is a komolyabban gondolkodók előtt. A szociologia új tudomány, módszerei nincsenek annyira kiforrtva, köre és terjedelme nem állapodott még meg véglegesen, nincs még oly pontosan elhatárolva más tudomány-ágaktól s a részletező kutatás nem tisztázott annyi eredményt, mint más, évszázadok óta művelt és kiforrott tudományokban s ezért jó alkalmakat nyújt kiforratlan és felületes szellemeknek, hogy könnyű szerrel, igazi elmélyedés nélkül megszerezze maguknak a tudományosság látszatát. Ez ellen egy védekezés van: a szociológiai tanulmányozás kimélyítése, a módszeres szociológiai gondolkodás fejlesztése, a szociologia valóban tudományos művelési módjának menő általánosabb érvényre juttatása. Ez irányban jó szolgálásokat fog tenni a *Kultúra és tudomány* vállalat új kötete, a mely a francia *Durkheimnek a szociologia módszeréről* írt híres könyvét adja dr. *Balla Antal* fordításában. Durkheim könyve a modern szociológiai gondolkodás alapvető munkái közé tartozik; tisztázza azokat a fogalmakat, a melyeken minden kutatásnak nyugodnia kell, meghatározza a kutatás körét és terjedelmét s szabályokat ad a kutatás és a felkutatott dolgok magyarázata dolgában. Szigorúan tudományos gondolkodása, szabatos és világos stíljé példaként szolgálhat a tudomány minden művelőjének. Ha a könyv szélesebb körben elterjed, a mire kiválóan alkalmas, jelentős fokozója lehet szociológiai gondolkodásunk tudományos színvonalának. A fordítás igen derék, gondos és megértő munka. A kötet a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg; ára kötvé 2 K. 40 f.

Szén és vas. Szén és vas képezik kulturánk materiális alapját. Saját testünkön, rendezélmódunk megakasztásában volt alkalmunk épen most megérezhetni azt, mit jelent a szénnek hiánya. Ebből a szempontból is épen mintegy alkalmosszerűleg jött dr. *Papp Károly* m. kir. osztálygeológus jelenleg egyetem tanár műve: *A magyar birodalom vasérc- és kőszénkészlete* című alatti. Belőle értesülünk és pedig a hazánk területén ismert összes *széntelepek* leírása és tartalmuk becsülése alapján, hogy körülbelül 65 év múlva szén fogytán vagyunk. Igaz, hogy a szerző által becsült tényleges és valószínű mennyiség 1.717

millió tonnát tesz ki, a mely mennyiség megfelel egy 1200 méter oldalhosszal bíró koczkának; de tekintetbe kell venni azt a statisztikailag kimutatott tényt hogy szénfogyasztásunk évente félmillió tonnával (1 tonna = 10 métermáza) emelkedik. Lehetséges, hogy a becslés némileg pesszimista és hogy szénkészletünk tartott területeken fognak szénet találni, de óriási ilyen szénmennyiségekre számítani nem lehet, úgy, hogy mégis csak már *belátható időben* saját szénünk nem lesz és kénytelenek leszünk a szomszédos országokból szénert venni. Ez valószínűleg leginkább az óriási mennyiségekkel rendelkező sziléziai szénmedencéből fog történni. Egész ipari berendezésünk és fejlődésünk más irányt fog nyerni. Oly iparok fognak létesíteni, melyek nem igényelnek sok szénert; az ipari központok oly helyeken lesznek, a mely a külföldi szén olcsón juthat el, vízi utaink kérdésének mikénti megoldása is ettől fog függeni. A fent kimutatott 1.717 millió tonna szénkészletünkben a főbb szénmedencékre következő mennyiség százalékok esnek: a petrosényi területre 29%, a nyitrai bányáira 14%, a tatabányáira 12%, pécsvidékire 7%, salgótarjáni és a sajóvígytőre 4-4%, a többi kisebb mennyiség a fennmaradó más bányaterületekre oszlik fel. Természetesen nem egy időben fog minden szénterület kiapadni. Ekkorra vízi erőinket is majd a viszonyok által kényszerítve leszünk kihasználni. A *vasérc* dolgában még rosszabbul állunk, mert dr. Papp szerint a 112 millió tonnára becsült használható vasércünk 50 év múlva elfogy. Azonban vasérc-termelésünk nagyrésze, körülbelül 25% külföldre kerül, hogy nagyobb dicőségünkre finomított állapotban általunk drágán megfizetve visszakerüljön. Vannak szakértők, kik az említett kivételre szánt vasérc-mennyiséget tekintetbe véve már csak 25 évre teszik használható vasércmennyiségünket. A legnagyobb vasérc-terület a szepességi, ennek érzékészlete az összesnek 66%, ezután következnek a vajdahunyadi 16%-al, a fennmaradó készlet a többi bányavidékre oszlik fel. Szerző a nagy adathalmazt művének mindkét részében alaposan dolgozta ki, e mellett irálva világos és könyve élvezhetően olvasható. A mű szakirodalmunkban

elsőrangú helyet foglal el és mindazok, kik szén- és vaskészletünk jelenlegi és jövőbeni állapotáról képet akarnak alkotni magoknak, forgatni fogják. Német nyelvre is lefordították. Megjelent Kilián Frigyes utódjánál ára 20 korona.

Zsigmond Árpád.

Wigand Ede munkái. *Wigand Ede* újon fejlődött iparművészetünkben a legjobb nevek közé számít. Az úttörők egyikének mondható abban a törekvésben, a mely a magyar népművészet tradíciójából kiindulva igyekszik megteremteni a lakásberendezés, az építés s a díszítő művészet új magyar stílusát. Ebből a célból hosszú ideig tartózkodott a régi magyar népművészet leggazdagabb forráselyein, Erdélyben, Kalotaszeg, Tóroczkó vidékén s a székelyföldön, s nemcsak külsőlegesen tanulmányozta az ott hagyományos népművészeti eljárásokat, motívumokat és stílus-elemeket, hanem tanulmányozta magát a népet is, nyelvét, szokásait, zslését, szellemi világát, régi hagyományos fogalmait a világról és jelenéről, az erdélyi tájszólásokat. Tanulmányai között maga is valóságos tiszteletbeli székely lett, munkáján, irásán egyaránt megátszik, hogy gyönyörűsége és büszkesége telik a székelységben, benne látja a képzhető legtekélyesebb és legsebb emberfaját. Ezt a szellemét mutatja az a három ritkaság, díszes kiállítású könyv, a melyekben *Wigand* összegyűjtötte eddigi munkája eredményeit. Az egyiknek *Óreg csillagok* a címe; ebben összeállítja a székely nép hagyományos ismeretait a csillagos égből, az egyes csillagokhoz, csillagképekhez, egyéb égi jelenségekhez fűződő népies hiedelmeket, babonákat — szóval mindazt, a mit a székely ember a csillagos égről apától örökölt s a mit nyári csillagos estéken gyermekeinek el szokott mondani. A művész valóságos égi térképpel magyarázza előadását, a mely székely dialektusban is van írva. Másik könyvének *Himes udvar* a címe, ebben saját munkáit közli, lakásberendezéseket, az ország különböző helyein álló építményeket stb. A harmadik fűzet is Wigand rajzait adja érdekes erdélyi építészeti motívumokról *Cserényes házak* cím alatt. Tudunkkal most először gyűjtik így össze egy magyar iparművész munkáit könyvben reprodukálva. — Wigand könyvei szép és meggyőző dokumentumai egy a magyar izlésbe és fantáziába elmélyedni igyekvő szellemnek s érdekesen dokumentálják egyúttal iparművészeti törekvéseink egy bizonyos irányát.

Mazepa. Byron egykor nagyhírű költő elbeszélése a podoliai Mazepa kozákvezér, későbbi ukrainai fejedelem híres kalandját mondja el a mely sokat foglalkoztatta a romantikus kor költőit kalandosságával, regényes motívumaival. Mazepát tudvalevőleg egy lengyel nemes, a kinek feleségével szerelmi kalandba keveredett, meztelenül egy szilaj lóra köttette s úgy hurcoltatta el. Félholtan került Ukrajnába, a hol csakhamar nagy szerepre jutott, tejedelemmé lett, szövetségre lépett XII. Károly svéd királlyal s a poltvai csatában vele együtt szenvedett vereséget az oroszoktól. Byron ezt a történetet magának Mazepának szájába adja, a mint a vesztett csata után elmondja a svéd királynak. Az elbeszélés tele van byroni szellemmel, impulzivitással, de a byroni teatralitás is van benne elég, — fiatal korunkban jobban élveztük, most kissé operaszertnek találjuk a hangulatát s kullossa-jellegűeknek a képeit. Ezt az elbeszélést fordította le szép magyar versekben *Kosztolányi Desső*. Egy s más jeltől azt kell gyanítanunk, hogy a költőnek régebbi, fiatalabbkori munkája ez a fordítás, de ebben is megvan nyelvének kifejező képessége, fejlett és elegáns verstehnikája.

A *Jó Pajtás*, *Benedek Elek* képes gyermeklajpa jórészt *Arany János* emlékének van szentelve. A költő életrajzát *Benedek Marcell* írta, ifjúságáról *Váradi Antal* szól, *Lévay József* verse is Arany emlékére énekl, a képek nagyrészt a költő életében nevezetes helyeket mutatják be. Arany költeményei közül is talál a számban egyet a kis olvasó. Ezenkívül az új számban *Szemere György* folytatja *A kis káplár* című regényét, *Benedek Elek Bókáné komámasszony* családfantáziáját. *Haranghy Jenő* képei, tarka mese, a rejtvények, szerkesztői izenetek egészítik ki a szám gazdag tartalmát. A *Jó Pajtás*-t a Franklin-Társulat adja ki, előfizetési ára egész évre 12 korona, félévre 6 korona, negyedévre 3 korona, egyes szám ára 24 fillér. Mutatványszámot kívánatra küld a kiadóhivatal, IV. ker. Egyetem-utca 4.

A HÁBORÚ NAPJAI

Február 22. Vadászkielöntményeink és roham-csapatnink élénk tevékenysége, nevezetesen a Dornavatra és Dnyeszter közti területen. A nyugati harcsteren Armentieréstől délre több angol század benyomult a németek állásaiba, de ellen-

ÓRÁK
Kiváló pontossággal szabályozva 10 évi jóállás mellett.

ÉKSZEREK
Értékes és kellemes kivitelben.

ÉVŐSZERKÖZÖK
csúsz és alpacsoztatók.

EZÜSTNEMŰER
és
DISZTÁRGYAK
szigorúan szabott jutányon árakon készpénz és elnyújtott részletfizetéssel felvételre alkalmas készítmények.

BRAUSWETTER JÁNOS
CHROMOMETER és MŰRÁSNAL
Alapítvány 1847-ben. Számos kiállítás díjazott.

Több ezer elismert levél. Legújabbak: díjazott nagy képes katalógus ingyen és bérmentve.

Használhatatlan

FOGSOROKAT

film és ezüsttörmeléseket, higányt, ezüst-papírulladékokat, zálogszedőulákat veszek:

Gross Antal, Budapest, VIII., József-körút 23.

ALAPÍTVÁ 1914.

Gyász esetben **Haltenberger Vilmos** kelmefestő, vegyész és gépműszerész ruhák soron kívül festetnek feketére. **Nagyvárad, Postafoók.** Postai megbízások gyorsan és pontosan eszközöltetnek.

LOHR Mária

A főváros első és legrégibb calipetlisztító, vegyész és kelmefestő gyári intézete.

(KRONFUSZ) Főköth: II. Fő-u. 27. IV. Ekkó-utca, Kossuth-utca 14. V. Harminc-utca 4. VI. Tere-utca 39. Andrássy-utca 16. VIII. József-utca 12.

GYÁR és FÜDZLET: VIII., Baross-u. 85. Telefon: József 2-37.

Gyermekeknek

legbiztosabb szer váltóláz, hűdelés és szármárkóhűgés ellen a magyar orvosok által 40 arannyal jutalmazott

Rozsnyay világhírű Chinin-czukorkája és Chinin-csokoládéja

Nem keserű és így gyermekek szívesen veszik. Milliónyi nagy éremmel kitüntetve és törvényesen védve. A valdidi készítmény csomagolópapírján Rozsnyay M. névalírása látható. 1 drb ára 12 fill. 25 drb egy dobozban 3 korona.

Kapható minden gyógyszerárban. — Készíti a felfaláló: **Rozsnyay Mátys gyógyszerész.** Aradon, Szabadság-tér 8. szám.

Két új magyar regény!

LANDAUER BÉLA:

A TANÁR

Az orvostanár regénye, a féltékeny szerelem és az orvosi kötelesség lelki harca

Ára 5 korona

IFJ. HEGEDŰS SÁNDOR:

A LÉLEKBUVÁR

Szenzációs regény, melyben a lélekbuvár drámai jelenetek közt felszabadítja a lelket a testtől

Ára 4 korona

A FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

Kaphatók minden könyvkereskedésben

FŐVÁROSI SZÍNHÁZAK MŰSORA legújabb fűzete

350-353. szám:

DRÉGELY GÁBOR A KISSASSZONY FÉRJE

A M. Tud. Akadémia 1915. évi Vojnits-díjával jutalmazott játék három felvonásban

Második kiadás

Ára 1 korona 60 fillér

Kapható **LAMPÉR. KÖNYVKERESKEDÉSÉ** (Wodianer F. és Fia) részvénytársaságnál Budapest, VI., Andrássy-út 21. szám és minden könyvkereskedésben.

támadással kivették. A többi harczeréken nincs újság.

Február 23. Romániában a Buzeu torkolatától nyugatra oroszok közeledési kísérletei meghiusultak. Egyebütt csak ágyú és aknavetőharc s porlyázó és felderítő tüköztek. A nyugati harczeréken az esős és ködös időben nyugodtan telt el a nap.

Február 24. Csak a nyugati harczeréről jelentenek harcokat. A Witschaete-hajlásban élénk tűzérési harc, az Artois-arczvonalon visszavertek több angol felderítő osztagot. A Somme-területen az angolok megszálltak egyes feladott állásrészeket. A Champagneban francia támadások meghiusultak.

Február 25. A Tatár-szorostól északnyugatra az ellenség hétértékes tűzérési tűzével benyomult árkaikba, de ellentámadással teljesen visszavetették. A nyugati harczeréken Yperntől délre s Armentières és Arras között a németek angol előretörést vertek vissza. Lievinből nyugatra német rohamcsapatok felderítő szolgálatuk közben mélyen benyomultak az ellenség állásába. A Somme területén élénk ágyúharc. St. Mihieltől keletre eredménytelen francia vállalkozások.

Február 26. A Tatárszorostól északnyugatra csapataink visszavertek egy újabb orosz támadást, Brzezanától délre pedig egy orosz előretörést. A nyugati harczeréken angol felderítő előretörések, a Champagneban sikertelen francia támadások. Az olasz harczeréken a tengermelléken s néhány tiroli szakaszon erős tűzérési tűz. Vertojbanál csapataink benyomultak egy erősen megszállott ellenséges árokba.

Február 27. A nyugati harczeréken Ypern és a Somme közt az angolok számos előretörésük során csak egy alkalommal jutottak be a németek árkaiba. A németek ellentámadással kiverték az Arrastól keletre benyomult ellenséget. A többi harczerékről nem jelentenek nevezetesebb eseményt.

Február 28. A valeputnai út mindkét oldalán elfoglaltunk több orosz magaslati állást, 1900-nál több oroszot elfogtunk s az elfoglalt állásokat éjjeli támadásokkal szemben megvédtük. A nyugati harczeréken az Artois-szakaszon felderítő harcok, Vailliytől nyugatra az Aisenél a francoiak rajtaütöttek egy német álláson, de a németek visszafoglalták. A Maas balpartján francia roszlettámadások meghiusultak. A tengermelléki harczonalon a tűzérési tevékenység mérsékelt határok között maradt. Repülünk a görzi grótságban sikere-

sen dobtak bombákat olasz csapatáborokra Mar-molatától délre tüzünkkel rajtaütöttünk az ellenség Ombretta-állásán és két ágyút, egy löszraktárt és az olaszok fedezőit megsemmisítettük.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: PONORI THEWREWK EMIL, nyug. egyetemi tanár, a magyar klasszika-filológiai tudomány mestere, 79 éves korában, Budapesten. — MARGITTAY PÉTER, ügyvéd, a «Mohács és Vidéke» szerkesztője, a Ferencz József-rend lovagja, 78 éves korában, Budapesten. — VERZÁR BÉLA, nyug. posta- és távírdá-felügyelő, 67 éves korában, Budapesten. — RÓTH MÁRTON, az iglói Ág. Hitv. Ev. főgimnázium nyug. tanára, a Magyarországi Kárpátgyűléslet másodnöke stb. 76 éves korában, Iglón. — MAGOS SÁNDOR, nyug. ítélőtáblai bír. 66 éves korában, Esztergomban. — ASZÓDI DARVAY KÁROLY, udvari tanácsos, az államasutak igazgatóságánál a kereskedelmi főosztály vezetője, 64 éves korában, Budapesten. — LÁZÁR PÁL, udvari tanácsos, műegyetemi tanár, volt országgyűlési képviselő, 61 éves korában, Budapesten. — SCHADEBERG BÉLA, ezetgyáros, Nagyváradon, Schadeberg egyike volt azoknak, a kik Miksa császárral együtt résztvettek a mexikói expedícióban. — DR. GÁTHY BÁLINT, királyi főügyész helyettes, a debreczeni királyi ügyészség vezetője, 51 éves korában, Debreczenben.

Ózv. újfalvi OLÁH MIKLÓSNÉ, szül. Han Julianna, 82 éves korában, Budapesten. — Ózv. SZEPESSY FERENCZ, 66 éves korában, Budapesten. — ZACHÁR EMLÉNÉ, szül. Scherffal Berta, Budapesten. — VERZÁR ISTVÁN, szül. rétháti Kövér Szilárdka, 49 éves korában, Aradon. — VEISINGER JÓZSEFNÉ, szül. Frölich Erzsébet, 51 éves korában, Budapesten.

Szerkesztői üzenetek.

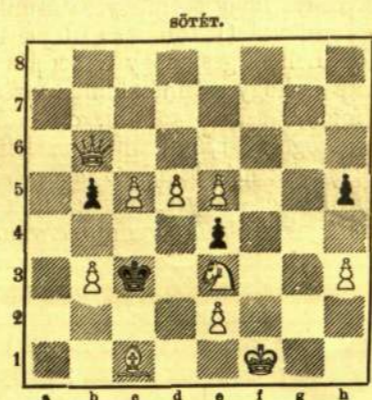
Ember tervez. Folyó. Labyrinth. Az első kettőben jól van kihelyezve a gondolat, de a szavak nem egy igazi költő szavai, nincs bennük élet és belső ritmus.

Káplár Kis ... Háborús riport, versbe szedve, még pedig egészen lendület nélküli versekbe, a melyekben a rímek csak annál jobban érzetik a prózát.

Futás esti esőben. Csavargók dala. Mind a kettő annál a határnál áll, a hol a jó vers kezdődik, de azt a lépést nem tudják megenni, a mely a határon belétre vezet. Az a lépés t. i. a legnehezebb s eszkis a született költő tudja megenni.

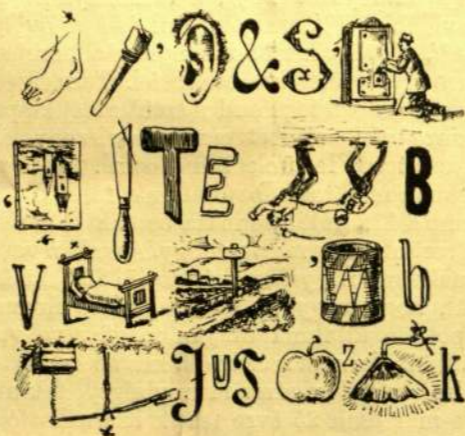
SAKKJÁTÉK.

3046. számú feladvány Schlechter Károlytól, Bécs.

Világos indul és a harmadik lépésre mattot ad.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 5-dik számában megjelent képtalány megfejtése: «Emget is besorostak katonának».

Felolvasó szerkesztő: HOITSY PÁL.

Szerkesztőiroda: Budapest, IV., Vármege-utca 11.

Lapkiadó tulajdonos Franklin-Társulat IV., Egyetem-utca 4.

KAFFKA MARGIT új regényének ÁLLOMÁSOK a címe A budapesti író- és művészvilág színes képét tárja elénk. Ára 6 korona. A FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA. Kapható minden könyvkereskedésben.

Vadászat 200 drb hatos vagy nyolczas sörrel töltött teljesen kész töltényt (Csl. 16.) adok tiszteltedj fejében annak, aki nekem a jövő idényre egy jó apróvad vadászterület ajánl, nem nagyon messze a fővárostól és vasútvonalon. Szíves ajánlatok a NIMRÓD kiadóhivatalához, Bpest, IV., Egyetem-utca 4. intézendők.

Az egész zeneműirodalom rendelkezésére áll annak, aki az Országos Hangjegyközlöny Intézetben, Budapest, IV., Sütő-utca 2. félemelet, előfizet 3— KOR. HAVI KÖLCSÖNDIJÉRT. Betét helybelieknek 3— korona, vidékieknek 10— korona. Kérjen ismertetést! Kérjen ismertetést!

Ujtsa meg arcbőrét a Schröder-Schenke-féle hámlókurával Dr. Lahmann módszere szerint. Dr. Funke az összes szőrtüszők idejében a bőrön hámló-kúra észrevétlenül elvégződik 10 nap alatt a felső bőrt az összes teinhibákkal, u. m. sepió, mitesszer, pattanás, szárga foltok, orrvörösség, ikacsos bőr, hervadt, petyhüdt bőr. A kúra után a bőr vakító szépségben fiatalosan és tisztán mutatkozik, úgy mint a gyermeké. Könnyűen keresztülvihető otthon, anélkül, hogy környezete valamit észrevehessen; ára 14 kor. Diszkrét széküldés utánvétel, vagy az ország előzetes bekiel-dése ellenében (posta költséggel). SZÉPSÉGÁPOLÁSI INTÉZET V. U. Schröder-Schenke Wten, 1/48. Wollzeile No. 15.

A háborús helyzet megértéséhez nélkülözhetetlen kézikönyv a ZSEBATLASZ 1917. évre. HUSZONKÉT igen érdekes földrajzi, külpolitikai, közgazdasági, statisztikai és háborús vonatkozású cikkel, nyolc kisebb, négy nagy színes térképpel és színes grafikonokkal. Ára 3 korona 60 fillér. A Magyar Földrajzi Intézet r.-t. kiadása. Kapható: Lampel R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-l.-nál, Budapest, VI., Andrássy-út 21. és a Franklin-Társulat (Méhner Vilmos-féle) könyvkiadóhivatalában, Budapest, IV., Egyetem-u. 4., valamint minden könyvkereskedésben.

KULTURA és TUDOMÁNY új kötetei:

Dr. Jerusalem Vilmos. Bevezetés a filozófiába. A harmadik német kiadás után fordította Schöpflin Aladár. Ára köve 2 kor. 40 fill.

Pollard A. F. Anglia története. Fordította Bálint Ernő. Ára köve 2 kor. 40 fill.

Benedetto Croce. Az esztétika alapelemei. Fordította Farkas Zoltán. Ára köve 2 korona.

Durkheim. A szociológia módszere. Fordította dr. Balla Antal. Ára köve 2 kor. 40 fill.

A Franklin-Társulat kiadásai. Megrendelhetők: LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-l.-nál, Budapest, VI., Andrássy-ut 21 és minden könyvkereskedésben.

Órizzük meg hősi halált halt kedveseink emlékét! A világháboru majd minden családból kiragad egy-egy kedves hozzátartozót, kinek emlékét szívünkbe zárva, feledni nem tudjuk. Ezeknek a dicső halált halt hőseinknek emlékét megörökítendő, igen diszes, szép kivitelű fényképtartó keretet, (fekete moiret alapon, ezüst nyomással) melybe hősi halált halt kedveseink arczképét elhelyezhetjük, egy levelezőlapon történő megrendelésre bérmentve küld. Méhner Vilmos kiadóhivatala, Budapest, IV., Egyetem-utca 4. Ára 2 korona. Eredeti nagyság 20x28 cm. Törvényesen védve. Tetszés szerint falra is függeszthető, asztalra is állítható.

Ifj. Hegedüs Sándor munkái.

Regények. A lélekbüvár K 4— Az élet tüze (Kelet regéje) " 60 Veszett csata " 280

Elbeszélések. Alakok a ködhomályban " 2— A réztornyú kastély " 3:60 Az ősz szerelem " 2— Beszélő éjszakák " 2:80 A rádza " 2:40 A trombitás süvege (Magyar Könyvtár 733.) " 36

Színművek. A rab. Fantasztikus dráma 3 felv. (Föv. Szính. Műsora 283.) " 40 Az élvetemtetkező. Dráma 1 felv. (Föv. Szính. Műsora 142.) " 40 Hanna. Dráma 1 felvonásban " 40 Narancsvirág. Dráma 1 felvonásban " 30 A kalandor. Színmű 3 felvonásban " 60

Ütleírások. Az óriások világa (Túl a tengeren) " 2— Déli fjordok (Dalmácia álomképekben) " 3— Amerikai színek (Tanulmányok) " 2:40 Az arany nap hazája " 3—

Kaphatók: Lampel R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-l.-nál, Budapest, VI., Andrássy-út 21. és minden könyvkereskedésben

AZ AËRO

A repüléssel és léghajózással foglalkozó egyedüli magyar hivatalos folyóirat. Minden számában érdekes és eredeti fényképfelvételeket közöl. A léghajózási eseményeiről, fejlődéséről és céljairól kitűnő és könnyen érthető népszerű cikkekkel tartalmaz. Különösen figyelemre méltók a léghajózás és repülés hadi alkalmazásáról írott közleményei, valamint az ifjuság számára külön fenntartott kisrepülőgép (modell) rovata. Mutatványszámokat a kiadóhivatal szívesen küld Budapest, I. ker., Rerek-utca 46. sz.

Vadászsportot űzők

akár itthon, akár a fronton vannak — figyelmebe ajánljuk a

„NIMRÓD“ KÉPES VADÁSZUJSÁG-OT

Állandó melléklete:

„A vadászeb“

czimű egyedüli magyar nyelvű ebtenyészési szaklap. — Mindkét lap gyönyörűen illusztrálva.

Előfizetési ár mindkét lapra: egész évre 14 kor., félre 7 kor., negyedévre 3.50 kor., egyes szám ára 50 fillér. Tessék mutatványszámot kérni. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, IV. ker., Egyetem-utca 4. sz. (Franklin-Társulat.)

HANGLEMEZEKET WÄGNER „Hangszer-Király“ József-körut 15. sz.

RENDELÉS NÉL SZIVESKEDJÉK LAPUNKRA HIVATKOZNI

LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-l.-nál Budapest, VI., Andrássy-ut 21. és minden könyvkereskedésben megrendelhető:

MIKSZÁTH KÁLMÁN ÉLETRAJZA

Irta VÁRDAI BÉLA. A nagynevű író egyetlen részletesebb életrajza. Mikszáth arczképével díszített esinos kartonkötésben. Ára 2 korona 50 fillér.

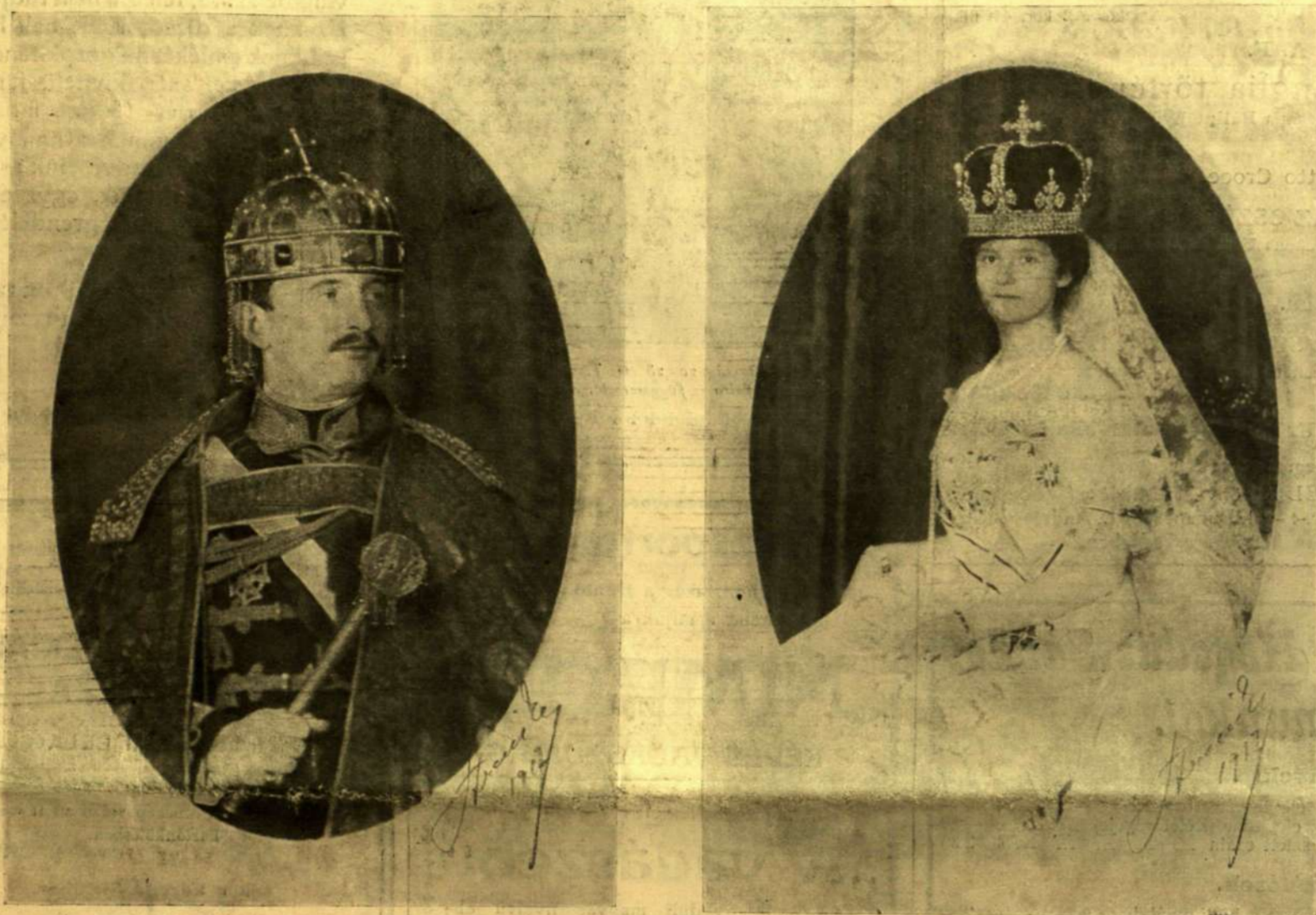
Megjelent az 1916. évi törvénycikkek tartalmazó

CORPUS JURIS HUNGARICI

Kiegészítő kötete úgy a milleniumi nagy Corpus Juris (Magyar Törvénytar), mint a Hatályos Magyar Törvények gyűjteményeinek. Ára füve 8 K, fekete v. barna félbőr-kötésben 14 K.

A Franklin-Társulat kiadása. Kapható minden könyvkereskedésben.

Minden magyar ember házának, minden hatósági intézmény termének
legszebb díszé, legszebb ékessége

Ő Felsége a király és királyné

IV. Károly király és Zita királyné

művészi kivitelű, mélynyomású arcsképe.

A koronázás magasztos tényének megörökítésére a király és királyné legmagasabb engedelmével *Strelisky cs. és kir. udvari fényképész* készítette a felvételt, mely Ő Felsége a király és királyné legkegyesebb tetszését megnyerte, s a terjesztéshez legfelsőbb helyen hozzájárultak.

A mélynyomású kép ára
Keret nélkül . . . 10 korona.

A kép nagysága 40×50 cm.,
a karton pedig 58×70 cm. nagy

Kapható:

LAMPEL R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t.-nál,
Budapest, VI., Andrásy-út 21. és minden hazai könyvkereskedésben.

10. SZ. 1917. (64. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL.

BUDAPEST, MÁRCZIUS 11.

Szerkesztési iroda: IV. Vármegye-utca 11.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Egyes szám
ára 40 fillér.

Előfizetési
feltételek:

Egészévre — — 20 korona.
Félévre — — 10 korona.
Negyedévre — — 5 korona.

A *Világkrónika*-val
negyedévenként 1 koronával
több.

Külföldi előfizetésekhöz a postailag meg-
határozott viteldíj is csatolandó.

JOZSEF FŐHERCEG VEZEREZREDES A TATÁRSZOROS HAGÓJÁN. — Balogh Rudolf felvétele.